

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGKAL SZÁMÁRA

Könyvnyomdák Budapesten.

- I. kerület (Vár).
- M. kir. Államnyomda**
Nándor-tér 1.
- M. kir. tud. Egyetemi ny.**
Iskola-tér 3.
- II. kerület (Viziváros).
- Bagó M. és Fia**
Ponty-utca 4.
- Goldberger Ignác**
Fő-utca 23.
- Heisler Jaroslav**
Várkert-rakpart 1.
- Ilaszky József**
Bomba-tér 4.
- Müller K. (Münster K.)**
Albrecht-út 3—5.
- III. kerület (Ó-Buda).
- Bartalits Imre**
Remete-hegy.
- Bichler Ignác**
Kiskorona-utca 15.
- Wimmer Márton**
Serfőző-utca 10.
- IV. kerület (Belváros).
- Barcza József**
Váci-utca 66.
- Buchmann Ferenc**
Koronaherczeg-utca 8.
- Franklin-Társulat magy.**
Irod. Int. és könyvny.
Egyetem-utca 4. és
Vármegye-utca 11—13.
- Goszler Gyula**
Aranykéz-utca 1.
- Hunyadi Mátyás ny.**
Zöldfa-utca 43.
- Langer Ede és Fia**
Zsibáros-utca 1.
- M. kir. posta- és táv. ny.**
Főposta-épület.
- Mercur kő- és könyvny.**
Királyi Pál-utca 9.
- Nagy Sándor**
Papnövelde-utca 8.
- Id. Poldini Ede és Társa**
Irányi-utca 1.
- Quittner József**
Károly-körút, központi
városház.
- Róth József**
Ujvilág-utca 6.
- Singer Lipót**
Károly-körút 24.
- Sűz Dávid**
Fővám-tér 5.
- Székesfővárosi házi ny.**
Központi városház.
- Ullmann József**
Régi posta-utca 4.
- Várnai Fülöp**
Régi posta-utca 3.
- Victoria-nyomda**
Váci-utca 37.
- Wodianer F. és Fiai**
Sarkantyú-utca 3.
- V. kerület (Lipótváros).
- Bendiner A.**
Arany János-utca 18.
- Budapesti h. é. v. nyomd.**
Lipót-körút 22.
- Czettel és Deutsch**
Bálvány-utca 12.
- Farkas Testvérek**
Nádor-utca 19.
- Hamburger és Birkholz**
Csáky-utca 13.
- Hermes könyvny. r.-t.**
Báró Atzél-utca 2.
- Hungária-könyvnyomda**
Váci-utca 34.
- Juhász és Haas**
Tüskör-utca 5.
- Kállai Ármin**
Bálvány-utca 18.
- Kálmán M. és Társa**
Vadász-utca 32.
- Kanitz C. és Fiai**
Vadász-utca 26.
- Károlyi György**
Kálmán-utca 5.
- ill. **Kellner Ernő**
Csáky-utca 9.
- Kertész József**
Mária Valéria-utca 11.
- Kollmann Fülöp**
Arany János-utca 34.
- Krausz Lajos**
Váci-körút 20.
- Krausz S. és T.**
Zoltán-utca 11.
- Légrády Testvérek**
Váci-körút 78.
- Lengyel Lipót**
Vadász-utca 35. a.
- Lőw Ede**
Váci-körút 80.
- Magyar Hírlap nyomd.**
Honvéd-utca 10.
- Magyar Sajtó könyvny.**
Nádor-utca 74.
- Márkus Samu**
Báthory-utca 20.
- M. k. postatakarék. ny.**
Hold-utca 4.
- Pallas-irod. és nyomd. r.-t.**
Kálmán-utca 2.
- Pestl Könyvnyomda-
Részvénytársaság**
Hold-utca 7.
- Pestl Lloyd-társulat ny.**
Dorottya-utca 14.
- Pollák Elkán**
Nagykorona-utca 21.
- Pollák M. Miksa és Taa**
Akadémia-utca 15.
- Schlesinger Vilmos**
Bálvány-utca 26.
- Thália-nyomda**
Csáky-utca 2/b.
- Vas Tivadar**
Honvéd-utca 12.
- Vincze és Bartók**
Bálvány-utca 15.
- VI. ker. (Terézváros).
- Baross-nyomda**
Uj-utca 6.
- Beer E. és Társa**
Aradi-utca 8.
- Berkovits János**
Teréz-körút 40—42.
- Breuer Mihály**
Desseffy-utca 43.
- Bróza Ottó**
Váci-körút 17.
- Ehrnstein Mór**
Laudon-utca 4.
- Engel S. Zsigmond**
Vörösmarty-utca 56.
- Európa, irod. és ny. r.-t.**
Ó-utca 12.
- Fővárosi nyomda stb. r.-t.**
Podmaniczky-utca 39.
- Fried és Krakauer**
Dalszínház-utca 10.
- Friedmann Á.**
Oyár-utca 54.
- Fuchs Samu és Társa**
Podmaniczky-utca 27.
- Gergely Miksa**
Váci-körút 19.
- Glückselig M.**
Hunyady-tér 7.
- Goldschmied Mór**
Révay-utca 6.
- Gross és Grünhut**
Oyár-utca 32.
- Herrman Ignác**
Szerecsen-utca 20.
- Hornýánszky Viktor**
cs. és kir. udv. könyvny.
Aradi-utca 14.
- Kápolnai Adolf**
Teréz-körút 5.
- Kassino Jakab**
Király-utca 26.
- Kaufmann, Vojtitz és tsa**
Vörösmarty-utca 52.
- Korvin Testvérek**
Révay-utca 14.
- Kunoy Vilmos és Fia**
Teréz-körút 38.
- Löbl Dávid és Fia**
Andrássy-út 19. és
Nagymező-utca 26.
- Minerva ny. (tul. Gansl Zs.)**
Szerecsen-utca 7/9.
- M. á. v. menetjegy-ny.**
Csengery-utca 33.
- Magyar reklám-nyomda**
Nagymező-utca 66.
- Markovits és Garai**
Lázár-utca 13.
- Muskát Béla**
Szondi-utca 4.
- Neumayer Ede**
Proféta-utca 7.
- Orsz. közp. köz. ny. r.-t.**
Váci-körút 61.
- Pollacsek Mór**
Dávid-utca 4.
- Poporai Román nyomd.**
Vörösmarty-utca 60/a.
- Posner K. Lajos és Fia**
Csengery-utca 31.
- Radó Izor**
Szerecsen-utca 13.
- Radó és Rózsa**
Ó-utca 2.
- Rigler József Ede r.-t.**
Rózsa-utca 55.
- Schmelcz Izidor**
Izabella-utca 70.
- Schmidl Sándor**
Szerecsen-utca 6.
- Székelly Viktor**
Dávid-utca 4.
- Vigyázó Tivadar**
Váci-körút 39.
- Wellesz Béla**
Uj-utca 37.
- VII. (Erzsébetváros).
- Ádám Herman**
Dohány-utca 1.
- Árpád kő- és könyvny.**
Valero-utca 9.
- Athenaeum ir. ny. r.-t.**
Kerepesi-út 54.
- Bárd Jakab**
Miksa-utca 17.
- Biró Albert**
Klauzál-utca 35.
- Deutsch József**
Károly-körút 7.
- Elek Lipót**
Kertész-utca 37.
- Erzsébetvárosi könyvny.**
Dohány-utca 29.
- Galltzenstein H.**
Dohány-utca 68.
- Garai Mór**
Károly-körút 3.
- Gelléri és Székely**
Kerepesi-út 34.
- Gonda és Társa**
Akácfa-utca 50.
- Grünwald Ödön**
Wesselényi-utca 4.
- Hedvig S.**
Dohány-utca 12.
- Kellner Gerson**
Csányi-utca 13.
- Krammer és Erhardt**
Csömöri-út 28.
- Löbl Mór**
Király-utca 27.
- Löblövitz Zsigmond**
Csömöri-út 38.
- Nagel István**
Vörösmarty-utca 17.
- Neuwald Illés**
Dohány-utca 44.
- Pannonia-nyomda**
Rombach-utca 8.
- Propper Leó**
Erzsébet-körút 35.
- Reich Ármin**
Dohány-utca 84.
- Roth és Krausz**
Kertész-utca 23.
- Rubin Izidor**
Király-utca 15.
- Spatz Henrik**
Dob-utca 55.
- Spitzer Márk**
Klauzál-utca 31.
- Stern Péter**
Kazinczy-utca 35.
- Wendt és fia**
Károly-körút 19.
- Wiesinger József**
Wesselényi-utca 30.
- Yost Irógép r.-t. nyomda**
Erzsébet-körút 9—11.
- Zelster M.**
István-tér 17.
- VIII. ker. (Józsefváros).
- Anglo-nyomda**
Baross-utca 47.
- Budapesti Hírlap nyomd.**
Rökk Szilárd-utca 4.
- Corvin-nyomda**
Baross-utca 4.
- Ozv. Fried Ignác**
József-utca 14.
- Fritz Ármin**
József-körút 9.
- Hell I. Ede**
Luther-utca 4.
- Klein Vilmos**
Kerepesi-út 73.
- Kohn Simon**
József-körút 10.
- Kossuth Lajos-nyomda**
Ujvástartér 5.
- Lipinszky és társa**
Nap-utca 19.
- Oththon-nyomda**
Mária-utca 42.
- Pázmáneum-nyomda**
Mária-utca 11.
- Révai és Salamon**
Üllői-út 18.
- Rózsa Kálmán és Neje**
Szentkirályi-utca 30.
- Schulcz Adolf**
Baross-utca 81.
- Stephanem ny.**
Szentkirályi-utca 28a.
- Szent Anna-nyomda**
Baross-utca 66—68.
- Szent László-nyomda**
Rökk Szilárd-utca 28.
- Nemzetközi könyvny.**
Futó-utca 44.
- Weissenberg Ármin**
József-körút 16.
- IX. ker. (Ferenczváros).
- Engelmann Mór**
Vámház-körút 35.
- Harsány Emil**
Lónyay-utca 7.
- Műszaki ir. és ny. r. t.**
Soroksári-utca 5.
- Pátria-nyomda r.-t.**
Üllői-út 25.
- Szrpszke Novosztli kny.**
Lónyay-utca 12.
- X. kerület (Kőbánya).
- Első kőbányai könyvny.**
Jászberényi-út 1.
- Lőrincz F.**
Maglódi-út (Oyújtó-fogház).
- Merendiák Károly**
Liget-tér 4.

Csakis Gutenberg-gyűjtőt vegyünk! !! Ot százalék a — !!
szanatorium javára. !!

Könyvnyomdák a vidéken.

Abauj-Szántó Baksy Barna.	Brassó Brassói Lapok nyomdája (tul.: Trattner H. és társ.). Ciurcu és társa. Óábhony és Társa. Grünfeld Vilmos. Óótt János Fia. Herz és Társa. Muresianu Aurél.	Ér-Mihályfalva Beck Adolf.	Jászberény Brünauer Adolf és Társa. Kubicza János.	Kún-Szent-Márton Csanády József.
Abauj-Szepsi Tóth István.	Budafok (Promontor) Leopold és Klein.	Fehérgyarmat Mátyás Adolf.	Jászapáti Oalamb Zoltán.	Kún-Szent-Miklós Ozv. Bors Károlyné.
Abrudbánya Róth Ferencz.	Buziás Ullmann F.	Fehértemplom Kuhn Péter. Wunder Ousztáv. Wunder Oyula.	Kalocsa Jurcsó Antal. Werner Ferencz.	Léva Dukesz Lipót. Nyitrai és Társa. Schultz Ignác.
Ada Berger L.	Csacza Braun Rezső	Felső-Eőr Schodisch Lajos.	Kaposvár Oerő Zsigmond. Hagelmann Károly. Ozv. Jancsovics Oyuláné. Kéthelyi L. és Társa.	Lippa Zách József. Zeitler Lajos.
Alsó-Kubin Trnkóczy József.	Csáková Orádi Péter.	Felső-Viszó Schiffmann H.	Kapuvár Buxbaum József.	Liptó-Szent-Miklós Lőw Dezső. Steier Izidor.
Alsó-Lendva Balkányi Ernő.	Csáktornya Fischel Fülöp.	Fertő-Nezsider Horváth B.	Karánsebes Karánsebesi gör. kel. rom. egyházmegye nyomdája. Fléissig Lipót.	Lőcse Reisz Tivadar József.
Apatin Gasz Mátyás. Szavadill József.	Cservenka Heincz Lajos. Welker Ádám.	Flume Battara P. Chiuzre & Co. Jerouscheg O. Mohovich Emidio Unio könyvnyomdai műintézet.	Karácrag Szódi S.	Losoncz Kármán Zsigmond Losonczy Sándor. Roth Simon.
Arad Aradi nyomda-részvénytársaság. Bloch H. Első aradi amerikai gyorsajtó-nyomda (tul.: Képlich Zsigmond). Óór. kel. egyházmegyei ny. Oyulai István. Muskát Miksa. Tribuna Poporului r.-t. nyomdája. Réthy Lipót és Fia.	Csiksereda Oyörgyjakab Márton utóda: Drenánd Viktor. Szvoboda József.	Fogarás Thierfeld Lipót.	Kassa Breltner Mór. Gutenber-ny. (Lukács O.) Koczányi Béla. László Béla. Vitéz Adolf. Werler Károly.	Lugos Szidon József Traunfelner Károly. Tipografia Heres. Virányi János. Weisz és Sziklai.
Aranyos-Maróth Dóczy-nyomda (tulajd.: Némedi László).	Csongrád Tiszavidék nyomdája (tulajd.: Silber Jánosné). Weisz Márk.	Galánta Első galánthai könyvny. (tul.: Neufeld Samu).	Kecskemét Első Kecskeméti Hirlap-kiadó és Nyomda-Részvénytársaság. Pestmegyei Hirlap. Steiner Mihály. Sziládi László. Szappanos István. Tóth László (tulajd.: Fekete Mihály).	Magyar-Óvár Czéh Lajos.
Azód Magyar kir. javító-intézet nyomdája.	Csorna Kokas és Neumann.	Galgóc Szold Jakob. Sternér Adolf.	Kézdivásárhely Első Kézdivásárhelyi Hirlap-kiadó és Nyomda-Részvénytársaság. Pestmegyei Hirlap. Steiner Mihály. Sziládi László. Szappanos István. Tóth László (tulajd.: Fekete Mihály).	Makó Kováts Antal. Neumann József.
Bács-Almás Vogl M.	Csurgó Vágó Oyula.	Gálszécs Berkovits R.	Kécskemet Első Kecskeméti Hirlap-kiadó és Nyomda-Részvénytársaság. Pestmegyei Hirlap. Steiner Mihály. Sziládi László. Szappanos István. Tóth László (tulajd.: Fekete Mihály).	Malaczkza Wiesner Alfréd.
Bács-Kula Berkovits Márk.	Czegléd Nagy Elek Sebők Béla.	Gödöllő Kanders Ferencz.	Készmárk D. Altmann Dávid. Sauter Pál.	Marczall Mizsúr Ádám.
Bács-Szent-Tamás Gavanczky Szima.	Dárda. Frank Béla.	Gyergyó-Szent-Miklós Léiz János és Társa. Sándory Mihály.	Kisbér Haftl Kálmán.	Máramaros-Sziget Bergér Miksa. Sichermann Mór. Vider és Rosenthal.
Bács-Topolya Wilhelm Miksa.	Debreczen Adler Józsefné. Csokonai nyomda-rt. Drobschart és Popovits. Hoffmann és Kronovltz. Horovitz Zsigmond. Hungaria-nyomda Komáromi József. László Albert. Pongrácz Oéza. Városi nyomda.	Gyónya Kner Izidor.	Kis-Czell Dinkgreve Nándor.	Maros-Ludas Olüek József.
Baja Kazal J. Kollár Antal és Fia. Nánay Lajos. Rajkovics Károly.	Déva Hirsch Adolf. Kroll Oyula.	Gyöngyös Herzog Á. E. Heves megy. Lapok ny. Sma Dávid	Kis-Jenő Gallovics Dezső.	Margitta Hungária könyvnyomda (tul.: Pollák Lajos).
Balassa-Gyarmat Balassagyarmati könyvnyomda r. t. (v. b.) Darvai Ármín. Halvák István. Wertheimer Zsigmond.	Deés Bernáth Nándor. Demeter és Kiss. Ooldstein Jakab.	Győr Fischer István és F. utóda Nitsmann József. Oróí Oyula és társa. Oyóregyház. könyvny. Heckenast Oyörgy. Láng J. Jenő. Pannonia-könyvnyomda.	Kis-Körös Kalisch Ignác.	Maros-Vásárhely Adi Árpád. Ev. ref. collegium-nyomda (tul. Benkő László). Grün Vilmos.
Balászfalva Óór. kath. püspöki nyomda.	Detta Heldenwanger és Ullmann.	Győr-Sziget Oröss O. és társa.	Kis-Marton Dick Ede.	Mátészalka Weisz Zsigmond.
Bánffy-Hunyad Ábrahám Mór.	Déva Hirsch Adolf. Kroll Oyula.	Gyula Corvina-nyomda. Dobay János.	Kis-Pest Fischhof Henrik.	Medgyes Reissenberger O. A.
Barcs Skríbanek N.	Devecser Rosenberg Zsigmond.	Gyulafehérvár Schäser Ferencz Püspöki lyc. nyomda (bérlet: Papp Oyörgy). Voltz B.	Kis-Székely Szekeres József.	Mezőkövesd Balázs Ferencz.
Baróth Rozsándai János.	Dicső-Szent-Márton Hirsch Mór.	Hajdú-Böszörmény Szabó Ferenczné.	Kis-Tótvány Gátnán János örököse. Gombos Ferencz. Gutenber nyomda. Magyar Polgár nyomdája. (tul.: Ajtay K. Albert). Polcz Albert. Stief Jenő és Társa. Zobáitz Ferencz.	Mezőtúr Braun J. Kanyó Antal.
Bártfa Blayer M. Salgó Mór.	Ditró Ditró és Szárhegy közsegk nyomdája.	Hajdú-Dorog Grünfeld Mózés	Kolozsvár Boskovics József. Ellenzék nyomdája. (tul.: Magyar Mihály.) Gátnán János örököse. Gombos Ferencz. Gutenber nyomda. Magyar Polgár nyomdája. (tul.: Ajtay K. Albert). Polcz Albert. Stief Jenő és Társa. Zobáitz Ferencz.	Miava Haas Mór.
Battonya Ruber István.	Dombóvár Dombóvári könyvnyomda (tulajd.: Bruck Sándor).	Hajdú-Nánás Bartha Imre.	Körmend Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Mindszent Weisz Ignác.
Bazin Klein Alfréd.	Duna-Óbaldvár Somló Manó.	Hajdú-Szoboszló Plón Oyula.	Körmöczbánya Joerges A. özv. és Fia. Paxner és Biron.	Miskolcz Boros Benő. Forster, Klein és Ludvig. Stamberger Bernát. Stamberger Lajos. Sugár és Társa Szelényi és Társa.
Békés Báró Drechsler Oéza.	Duna-Szerdahely Adler Netti. Ooldstein Józsuva.	Halas Kálisch Ignác. Práger Ferencz.	Kőrmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Módos Hoffmann Béla Lustein Márkus.
Békés-Csaba Corvina-ny. (Szihelszky J.) Lepage Lajos Poványas testvérek.	Eger Baross-ny. (tul.: Paunz S.) Egri könyvny. részv.-társ. Eseki lyceumi nyomda. Lőw Sámuel.	Halmi Friedmann Henrik.	Kőszeg Feigl Frigyes. Feigl Oyula.	Mohács Blandi János. Roenthal Márk és Fia.
Belényes Süssmann Lázár.	Enying Politzer Jenő.	Hatvan Hoffmann M. L.	Körmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Moór Moóri könyvnyomda.
Beregazás Haladás-könyvnyomda (tul.: Juhász Piroksa). Engel Jenő.	Eperjes Kósch Árpád. Pannonia-ny.(tul.: Kahn M.)	Hódmező-Vásárhely Hódmezővásárhelyi nyomda és kiadó r.-t. Lévai Fülöp. Vásárhelyi Híradó ny. Vásárhely és Vidéke ny. Wesselényi Oéza.	Körmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Moson Grünfeld Ignác.
Besztercze Baciu A. Botachar Tivadar. Csallner Károly.	Érsekújvár Kohn Samu. Pállinkás I. Oéza. Winter Zsigmond.	Hollcs Malovany József.	Körmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Munkács Orász Testvérek. Grünstein Mor. Káhn és Fried. Kohn és Klein. Kroó Hugó.
Besztercebánya Hungaria-ny. (tul. Sonnenfeld Mór). Machold F. Ifj. Nádasy Oyula.	Erzsébetfalva Mártonfi L.	Homonna Waller H. és Társa.	Körmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Mura-Szombat Ujházi Miksa.
Bicske Lederer Hermann.	Erzsébetváros Kotzauer D.	Huszt Grünwald Jakob Mermelstein Fülöp.	Körmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Nagy-Atád Grünberger Antal.
Bonyhád Rauhilschek Izor. Weisz Jakab.	Esztergom Buzárovics Ousztáv. Hunniás könyvnyomda (tul.: Oerenday József). Laiszky János. Tábor Adolf.	Igló Schmidt József. Tátra-könyvnyomda (tul.: Stein Ignác).	Körmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Nagy-Bánya Molnár Mihály Nánásy István.
Borosjenő Ungár J.	Erzsébetváros Kotzauer D.	Ipolyság Kanyó Antal utóda Neumann Jakob	Körmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Nagy-Bittse Spiegel Samu
Brezdnbánya Kreislér J.	Esztergom Buzárovics Ousztáv. Hunniás könyvnyomda (tul.: Oerenday József). Laiszky János. Tábor Adolf.	Ipolyság Kanyó Antal utóda Neumann Jakob	Körmény Körmendi könyvnyomda-részvénytársaság.	Nagy-Bittse Spiegel Samu

GRAFIKAI SZEMLE

HAVI FOLYÓIRAT A GRAFIKAI IPARÁGAK SZÁMÁRA

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ-
HIVATAL:

Budapest, V., Hold-utca 7.

A KÖNYVNYOMDÁSZOK SZAKKÖRÉNEK
HIVATALOS KOZLÖNYE

ELŐFIZETÉSI ÁR

Egész évre 4 kor., fél évre 2 kor.
Egyes szám ára 40 fillér.

MODERN DÍSZITŐ ANYAGUNK.

A mult füzetünkben közölt két ornamentumsorozat után most egy olyan díszítményt mutatunk be szétszórta, a mely megalkotása óta, rövid egy esztendeje, bámulatos gyorsasággal terjed az egész világon, s a mely mint modern díszítő anyagunk újabb fejlődési periodusának megkezdője: nagy, alapvető jelentőségű a jövőre nézve is. Ez a *H. Berthold* berlini és *Bauer & Co.* stuttgarteri egyesült betűöntő cégek „Buch-Ornamente“ néven összefoglalt díszítménye.

Ez a kettős czég máris igen szép multtal dicsekedhetik. A *Berthold* név az egész európai kontinensen jóhangzású, hiszen a czég alapítójának köszönhetjük mostani tipometriai rendszerünk végleges megállapítását is. A rézlinea-gyártás dolgában évtizedeken át irányadó, vezető szerepe volt, s újabban

a betűöntés terén is hatalmas szerepet biztosított magának. Gyárai vannak Szt-pétervárott és Moszkvában is, s a mióta a stuttgarteri *Bauer & Co.* czéggel közösségre lépett: a világ legkiválóbb s művészeti tekintetben is legjelentékenyebb intézetei között foglal helyet.

A betűk öntése dolgában főkép a német nemzeti betűt, a frakturt meg a schwabachit igyekeznek e két czég fejleszteni. Mainzi fraktur és augsburgi betű elnevezésű betűik a maguk nemében fölülmulthatatlanok. A mainzi fraktur a közönséges fraktur betű meg a schwabachi között áll, az úgynevezett augsburgi betű pedig átmenet a schwabachi, illetőleg gót betűfajtákból az antiquába. Az utóbbihoz már közelebb áll. Díszítménymintáink egyikén látható is e betűfajta.

A könyv kiállításának megreformálása a közös czég jelszava. Legelső sorban tehát arra törekednek, hogy egymással harmonizáló olyan betű- és ornamentum-anyagot teremtsenek, a mivel a könyvet modernül és szigorúan stilszerűen állíthatjuk elő.

A modern könyvek kultusza nem verhetett eddig elég erős gyökeret. A *Morris-* és *De Vinne-féle* könyvstilstól sokan azért idegenkednek, mert annak

kultiválása egész eddigi betű- meg díszítő anyagunknak sutba dobását jelentené, s azonkívül majdnem hogy lehetlenné tenné az olcsó munkát. Széltében használt hitvány papirosaink nem alkalmasak arra, hogy például *Bradley-féle* betűvel meg ornamentummal nyomtassunk rájuk. Az efféle erőtől, dekoratív érzéktől duzzadó nyomtatóanyag kirívó ellentétben volna a papirosnak, például a krétás papirosnak, szemmel látható inszolídításával.

Ez lehet az oka, hogy a könyvművészek örök-szép stílusa nem terjedt el eddig általánosan, s inkább csak az amatőrök számára készült könyvekben gyönyörködhetünk bennük. Az első magyar betűöntő részvénytársaság remek „*Corvinus*“ betűjét például, a mely formában és kifejezésben egyaránt nagyon hasonlít a *Morris* arany típusaihoz, ujságok és könyvek nyomtatására eddig alig használják; könyvszerű nyomtatványok közül minálunk mindössze hogy az akadémia metszetkiállításának katalógusait láttuk ilyenformájú betűkkel nyomtatva. A könyvek óriási többsége manapság a világosabb képű modern betűfajtákkal nyomódik.

Ez a dolog szükségessé tette a betűképpel színezet dolgában is megegyező újabb könyvdísz megalkotását. A könyvdísz színezetének a betűképpel való harmoniája pedig elengedhetetlen föltétele a könyvoldalak szépségének és egységességének. A világos-betűs szöveg közt a fekete ornamentum bántja a szemünket.

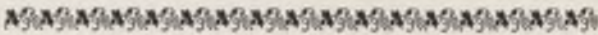
A mig könyvbetűink vastagsága tekintetében általában nem közeledünk jobban az olasz meg német prototipográfusok betűihez, addig a tompafinomvonalas ornamentum marad a legjobban használható díszítő anyagunk. Hiszen tudhatjuk tapasztalásból, hogy a 90-es évek tompafinom lineáit meg apró ékitményeit még manapság is milyen sűrűn alkalmazták világszerte. A fényes fehér papirosokon fekete színben nyomtatva hatásuk jobb, mint a kövrvonalasaké. A finom vonalnak egyáltalában nincs dekoratív értéke, a feketének hatása meg az esetek legtöbbjében bántóan erős.

Talán ennek az igazságnak a fölismerése vezette a *Bertholdékat* arra, hogy új könyvdíszeket tompafinomvonalasakká tegyék. Annyi bizonyos, hogy vállalkozásuk jó eredménnyel járt, mert az új díszítő anyag egyszeriben kapóssá vált.

Az új könyvdísz igen sokféleképpen használható. Úgyes kombinációval a legváltozatosabb díszítő egységeket állíthatjuk össze belőle. Homlok- s egyéb léczeket, záró vignettákat stb. láthatunk belőle a külföldi szaklapok majd mindegyikében. Hatásuk diszkrét, finom. Nem tolakodnak szemünk elé; valami kedves szerénység jellemzi őket.

Szépségük mellett rendkívül praktikusak azért is, mert egyszerű fekete nyomtatásban is tökéletesen érvényesülnek! Ez azonban nem zárja ki azt, hogy színes nyomtatásban ne legyenek legalább is olyan hatásosak, mint bárminő másfajta ornamentum.

Az ornamentum-sorozat méltó kiegészítéséül tekinthetők azok az augsburgi inicziálék, a melyeknek egyikét cikkünk élén be is mutatjuk.

A MESTERSZEDÉS.

— Augenfeld Miksa könyve. —

Száznégyszáz oldalas könyvecskét hozott a posta. A címe ez: „A mesterszedés. Gyakorlati utmutató-sok a mestermunkák szedéséhez és nyomásához. Irta Augenfeld Miksa.”

Ez a könyv esemény-számba megy újabbkori szakirodalmunkban. Még pedig két okból. Először azért, mert mesterségünk legnehezebb és legkényesebb témájával bírkózik meg benne eredményesen a szerző; másodsor pedig azért, mert a rendkívül hasznos, sok szép ábrával meg pompás műmellékletekkel díszített könyv előfizetési ára olyan potom, hogy szinte hihetetlen: egy korona.

Mert bizony ez a második pont is elég kardinalis követelménye a szakkönyvnek. Szegény emberek számára készül az, olyanoknak, a kik közül soknak, a családok legtöbbjének még a legszükségesebb érleli cikkekre s ruházatra is alig telik. A drágább könyvet megveszi néhány mesterségét szerető princípális, meg egy sereg jobb viszonyok között élő fiatal nyomdász, de a nyomdász-segédék túlnyomó nagy része meg szokta előbb gondolni: ne vegyen-e inkább valami ruhafélét magának, vagy a gyermeké-

nek. Pedig bizony ő is áhítozik valamelyest a szakbeli tudnivalók után.

A magyar nyelvű drágább szakkönyv 200—300 előfizetőnél többre nem számíthat, s ezért a szakfejlesztő hivatásának — legyen bár még olyan alapos is — nem felelhet meg a kellő mértékben. Célját, hivatását a könyv annál jobban tölti be, mennél jobban szerte terjed a magyar nyelvet beszélő nyomdászok körében.

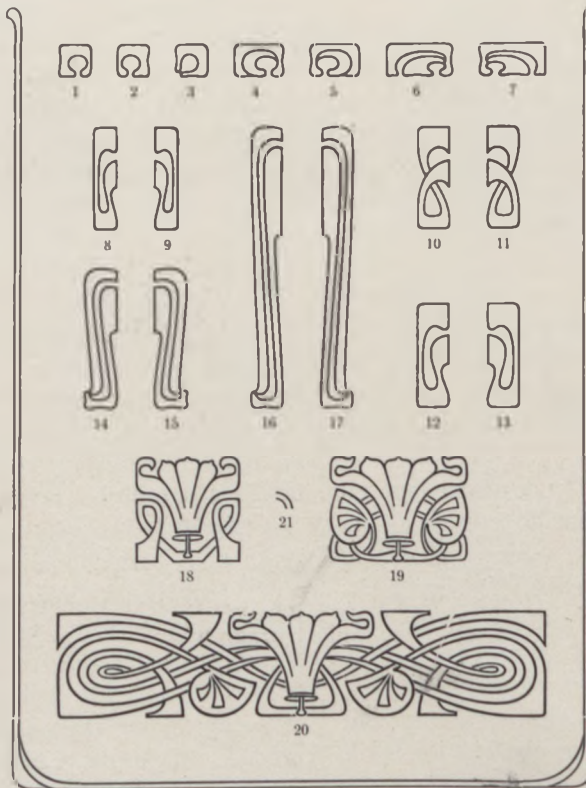
Augenfeld szaktársunkat tehát nagy dicséret illeti meg azért, hogy pusztán ideális célokat szolgálva, s vállalkozásától minden nyereszkeskedő célzatot távol tartva, lehetővé tette, hogy még a legszerényebb viszonyok között élő magyar nyomdász-segéd is megvásárolhassa az ő rendkívül tanulságos szakkönyvét. Ez a dicséret szól az ő főnökének, a mi régóta csodált Kner Izidorunknak is, a kinek támogatása nélkül szép tervét aligha valósíthatta volna meg.

A mi a könyv tartalmát illeti, a fejezetek ezek: a nyomdai díszítés multja; a nyomdai díszítés jelene; rajz a mesterszedésben; a mesterszedés; mester-

munkák nyomása, színezése; alapnyomatok készítése, metszése; domború nyomás. E fejezetekben megtaláljuk mindazt, a mi alkalmas arra, hogy bármelyik könyvnyomtató is megvehesse belőle azt az alapot, a min tovább építve, jó mesterszedővé, sőt ipari művészsé válhatnak.

A nyomdai díszítés multját szükséges ismerünk, hogy megérthessük annak jelenét. A Morris-kultusz, a mely nagy tudású teoretikusaink, Jessen és Czako lanszirozása óta rohamosan terjed szakirodalmunk hátsó részében: másként nem érthető. Pedig ezé a tipográfiai stílusé a jövő, legalább az amatőrök könyveit illetőleg. De még az akczióinkban is megnyilvánul az egy kicsinyt. A sötétebb

tónusú és merített papirosok alkalmazása, a dekoratív hatású betűk használata jórészt erre vezethető vissza. Kár, hogy ilyféle munkáink kivételében hiányzik az a stílusbeli vaskövetkezetesség, a mi a művészek tervezte dolgokat jellemzi. A nyomdai díszítés multjába számít a közelmúlt klasszikus ornamentu-

Könyvdísz H. Berthold A.-G. betűöntő cégétől.

maira támaszkodó irányzat meg az ezt követő úgynevezett szabad irány, de annyira összefügg mind a kettő a jelennel, hogy alapos ismeretök nélkül az ember nem is lehet mesterszedő. A lipcei nyomdászörnek a sorok esésére nézve alkotott szabályai pedig örök értékűek; folytonos érvényesülésüket még most is érezhetjük, a mikor nyakig vagyunk a modern áramlatban.

A nyomdai díszítés multjáról és jelenéről különben vaskos kötetesorozatokat lehetne írni. Az egyéni fölfogás ezer meg ezerféle apró szabályt állított föl; ha a rengeteg grafikai szakirodalomnak csak egy kicsiny részét ismerjük is, tudjuk, hogy minden könyvben, minden cikkcsekében van valami új dolog, mert minden ember — legtöbbször önkénytelenül is — a saját művészi érzékének megfelelően fogja föl a dolgokat. Ha az általános dolgokra nézve sokan meg is egyeznek egymással, a részletek tekintetében annál eltérőbb a fölfogásuk. Hogy Augenfeldnek mind e részleteket fizikai lehetetlenség volt a munkájában összefoglalni, az természetes. E pontnál, a modern tipográfiai díszítés pontjánál nem a saját meggyőződését akarja ő belénk ojtani, hanem csak regisztrál: ismerteti a mostani divatot. Hogy pedig ő e divatnak némely ferdeségeit okvetlenül észrevette: az több mint valószínű. Ha nem ír róluk: alighanem azért teszi, mert helyszűke miatt nem polemizálhat a fél világgal.

Itt van például a sorok modern csoportosításának az ügye. A jelszó: téglányformájúra csoportosítani a sorokat. Ha a szavak szélessége ebben akadályozna: bigyeszszünk sortöltő ornamentumokat melléjük.

Az utókornak lesz mit szörnyűködni az ennek a főszabálynak alapján készült tömérdék badarságon. A mi Morrisnak a maga, Burne-Jones meg Walter Crane fölülmulhatatlan izlésével sikerült, az sehogy sem akar sikerülni a szegény könyvnyomtató mesterembernek. Még csak a közvetlen cél: az oblongumos dekoratív fölület hatását sem érheti el mindig. Vegyük csak ezt a példát:

MAGYAR KÖNYV-
NYOMDÁSZOK
ÉVKÖNYVE

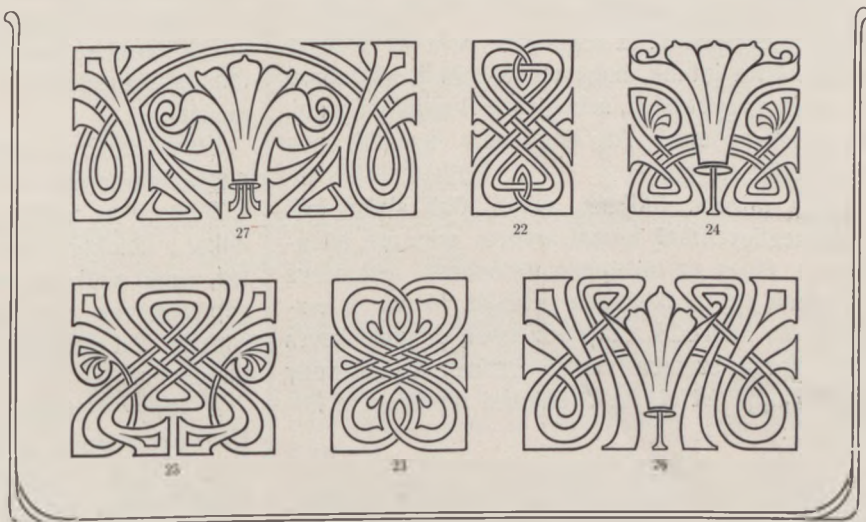
A ki ezt téglánynak látja, az — nem lát. A betűk merev vonalai olyan vad ellentétben állanak az úgynevezett sortöltőkkel, hogy a két alkotó rész

szemünk előtt a futó pillantásra különszakad, s lesz belőle két lecsapott élű háromszögféle, de minden dekoratív érték nélkül.

Ebből még nem következik, hogy az ornamentum ne lehessen sortöltő. Korántsem. Az Eckmann-típus mellett az ugyancsak Eckmann-tól készített sortöltő ornamentum csöppet sem zavarja meg az oblongum képét. Az igaz, hogy e betűfajta annyira dekoratív, hogy minden egyes jegyét akár kész ornamentumképpen használhatnók föl. A sortöltő darabokat pedig hozzája rajzolták, azzal stílus, vonalvezetés és dekoratív hatás tekintetében tökéletesen összevágtnak.

Az igaz, hogy ilyen esetben meg az olvashatóságot hátráltatja a sortöltő. De erről sokat lehetne beszélni. Majd talán máskor.

Rajz a mesterszedésben: ez is olyan tárgy, a miről már sok szó esett. A rajzolás szükségessége már a szabad iránynyal bevonult a nyomdászatba. Addig nem igen volt szükség a vázlatokra. Elég volt, ha a nyomdász a szedést körülfogó keretnek összetételét megállapította. A többi már sablonos munka volt. A szabad irány elterjedésével azonban egyszerűségi-

Könyvdísz H. Berthold A.-G. betűöntő cégtől.

ben észrevettük, hogy rajzolni tudás nélkül a mesterszedő csak fél mesterszedő. A nyomdász-újságok, szakfolyóiratok egyszerűben nem győzték ezt bizonyítani, s tömérdék sok tanulási módot ajánlottak arra nézve, hogy az ember rövidesen rajzolni tudjon. A legtöbb ilyen tanács persze nem sokat ért.

Augenfeld Miksa elég jó metódust ajánl könyvében. A mértani rajzzal kezdené, s csak az egyes geometriai formák szerkesztésének tudása után térne át a szabadkézi rajzra, illetőleg a természet után való rajzolásra. Különösen a mit a vázlatkészítés technikájáról mond, figyelemre méltó. Meglátszik rajta, hogy ezt közvetlen gyakorlatából merítette.

Ha már a rajzolás tanulásáról van szó: közbe szövnünk itt egyet-mást.

A legtöbb nyomdászembernek az a nézete a rajzolni tudásról, hogy az pusztán kézi ügyesség. Hogy a kinek ügyes, biztos keze van, az egykettőre jó rajzolóvá lehet; másnak kár is vesződnie a tanulással: úgysem viszi soha semmire.

Ez a fatalizmussal határos általános fölfogás az oka annak, hogy a legtöbb szaktársunk bár szeretne mesterszedővé lenni, nem lesz azzá, mert — mint mondja — ügyetlen ahhoz a keze. Mintha bizony az agya helyett a kezével gondolkoznék. Pedig a ki egy kicsinyt is elfilozófál e tárgyról, el kell ismernie, hogy mindaz, a mi a rajzolókat meg a festőművészt teszi, nem más, mint igen-igen nagy forma- és színismeret, tehát közönséges elméleti tudomány. Ha szárnyaló gondolat meg kis technikai tudás is járul hozzá: kész a remekmunka.

A forma- meg színismeretet nem a kezünk, hanem a szemünk gyakorlásával szerezhethjük meg magunknak. Ehhez pedig nem kell egyéb, mint a formák megfigyelése. A látás nem elég. Édes anyánkat, gyermekeinket látjuk mindennap; próbáljuk meg őket emlékezetből megrajzolni: nem sikerül. Fraktur betűt szedtünk már majdnem mindnyájan, ismerjük valamennyit; de próbáljuk csak meg őket egyenkint, fejből megrajzolni: a legtöbben arra az érdekes tapasztalatra jutunk, hogy minta nélkül, különösen a czifra nagybetűket, sehogy sem tudjuk utánozni. Mi ennek az oka? Az, hogy nem figyeltük meg őket eddig eléggé.

Hogy rajzolni tudjunk, minél több alakot kell tehát megfigyelnünk formái, arányai, színe stb. tekintetében. Hogy ez miképpen történhetik, arra nézve fölhozzuk egy szaktársunk példáját, ki már 3 esztendő óta küzdök a rajztanulással, de ideje kevés lévén hozzá, számba vehető eredményt csak vagy egy hónapja ért el. Az ő tanulási rendszere a következő:

Napjában megfigyel ötven különböző növényi alakot, ornamentumot, illetőleg ornamentális részletet. Egy-egy ilyen megfigyelése alig tart tovább két-három percnél. Mikor rápillant a diszitményre, előbb az arányokat jegyzi meg magának, különös tekintettel a háttérnek a rajzban kimaradó formáira. Képzletében teleszántja az ornamentumot segítő vonalakkal, tengelyekkel s mikor már ezzel is kész — szempillantás műve — az ujjával vagy a kezében

levő czeruzával a levegőben hirtelen mintegy vázlatot készít a diszitményről. Végül az esetleges színezést figyeli meg. Az egész gyorsabban történik, mint a mennyi idő alatt ezt megirtuk, s az eredmény az, hogy a növényalak vagy ornamentum forma, arány meg szín dolgában meglehetősen belevésődött az emlékezetébe. Megfigyelni való anyag pedig mindenütt bőven akad: az utcán jártában különösen a házak, kirakatok ékítményei, meg a nők ruhája; a szabadban a virágok, növények stb. Hazamenet napjában tiz-tizenöt gyors czeruza-vázlatot csinál a látott dolgok kiválóbbjairól, s ezek a vázlatok napról-napra jobbak: a haladás szembetűnő.

A reggeltől estig nehéz munkával elfoglalt nyomdász-embernek mi ezt a tanulási rendszert ajánljuk. Így hamar megbővül a formaismerete s megtanul *tele-látni*; a többi már magától jön.

E kis elkalandozás után visszatérve Augenfeld szaktársunk könyvére, a mestermunkákról meg a nyomásukról, színezésükről szóló terjedelmes fejezeteket kell megemlítenünk. A szerző praktikus gondolkozására vall, hogy a fontosabb tudnivalókat példákkal igyekezett megvilágosítani. E fejezetek tartalmára helyszüke miatt nem terjeszkedhetünk ki, annyit azonban konstatálhatunk róluk, hogy a legtanultabb mesterszedő is merithet belőlük további okulást.

Következnek az alapnyomati lemezek véséséről, meg a domborúan való nyomtatásról szóló fejezetek. Különösen az utóbbi rendkívül tanulságos. Most, a mikor a domború nyomatok divatja rohamosan terjed, égető szüksége van a mesterszedőnek meg a gépmesternek arra, hogy ez eljárások technikáját ismerje. Ezt pedig Augenfeld könyvéből jól megtanulhatja.

A könyv kiállítása pompás, becsületére válik a Kner-nyomdának, a mely már jó ideje vezető szerepet játszik a magyarországi könyvnyomtatásban. Kissé furcsán hangzik, de igaz: a budapesti könyvnyomtatók legtöbbször — principális meg segéd egyaránt — elmehetne abba az alföldi kicsiny városkába, Gyomára tanulni.

Van egy sereg szépen nyomtatott műmelléklet is a könyvben; különösen kiválnak közülök Weil József lemezvésetei meg egy magyaros stílusban készült rajza.

N. L.

SZINES NYOMTATÁS SÖTÉTSZINŰ PAPIROSRA.

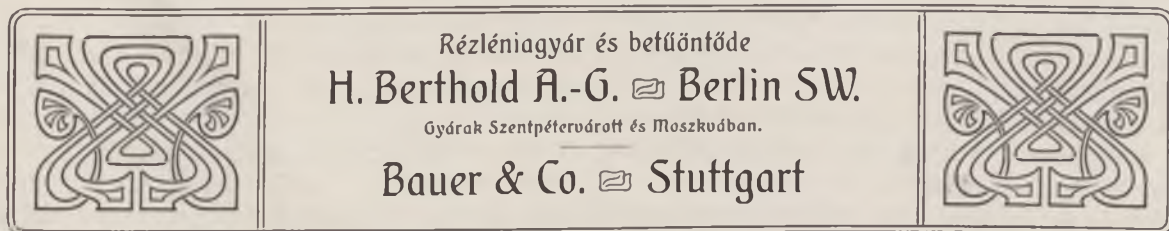
A modern akcziidenciában egyik legnehezebb, de egyszermind legháladosabb munka az árjegyzékek, könyvek, füzetek stb. borítékának nyomtatása. Ha még olyan zsupori is a megrendelő: ékes köntösben akarja látni a nyomtatványát, s ennél a pontnál engedni szokott a fősvényességéből. Gyakran drága sokszorosító eljárások segedelmével készített árjegyzékének stb. borítékát, s bizony, akárhányszor előfordul, hogy többbe kerül a boríték, mint maga a beléje fűzött nyomtatvány.

Pedig van annak módja, hogy a könyvnyomató a maguk nemében pompás borítékokat állítson elő. Nem kell hozzá más, mint egy ügyes mester-szedő, meg egy a szines nyomtatást alaposan értő gépmester.

Ha sorra nézzük az amerikai reklámfüzetkéket: csodálkozunk azon, hogy micsoda egyszerű eszközökkel minő pompás hatás érhető el. A szedés egyszerű, a nyomtatás kevés-szinű, de mind a kettőn

rejlő okok miatt bizonyos nehézségekkel jár. Ha a festék szine sötétebb, mint a papirosé (például sárgásbarna papirosan sötétkék festék): a nyomtatás legtöbbnyire nem okoz éppenséggel semmi nehézséget; de egészen másképp áll a dolog, ha a sötétszinű papirosra a nélkülözhetetlen kontraszt kedvéért világosabb színű festékkel (például sötét olajbarna papirosra vörössel vagy fehérrel) akarunk nyomtatni. Ilyenkor, ha a szines nyomtatás megszokott szabályai szerint járunk el, alig-alig boldogulunk.

Bár vannak olyan festékeink (valódi cinóber, krómsárga, kremsi fehér), a melyeknek „fedő festék” a nevük, abszolút fedőképességük egyiküknek sincs, illetőleg csak vastagabb rétegben képesek tökéletesen eltakarni az alattuk levő sötétebb szint. Próbáljuk meg, nyomtassunk a különben eminens fedőképességű kremsi fehérrel fekete vagy sötét papirosra: az egyszeri nyomás vékony festékrétegén át az alul levő sötét színnek okvetlenül keresztül kell törnie. A telenyomatott helyek nem lesznek olyan tompa fehér színűek, mint a festék maga, hanem piszkos-szürkék, foltosak. Az ornamentum vagy

Könyvdísz H. Berthold A.-G. betűöntő cégétől.

előmlik a tipográfiai iparművészetnek a sajátos, karakterisztikus bája. A szedés nem parvenüsködik, nem hazudja a litográfiai munkát, hanem azokon az alapelveken épül föl, a melyek a könyvnyomtatást magát alkotják, s önálló, jellegzetes iparművészeti ággá avatják. A nyomáson pedig, legyen bár az csak egyszínű is, az első pillantásra megláthatjuk annak a nagy technikai tudásnak a nyomát, a mely elől az amerikai nyomó nem tér ki, hanem megbirkózik vele, s a maga részére hódítja.

A modern borítéknyomtatás is az amerikaiak kezdeményezése; a németek követték példájukat, s ma már hatalmas versenytársai az amerikaiaknak e tekintetben is.

A mikor a boríték papirosának megválasztásáról van szó, az értelmes üzletember többnyire sötétebb színű papirosot választ, még pedig két okból: először is azért, mert az ilyen papiros nem piszkolódik olyan könnyen, mint a világosabb színű; másodszer pedig azért, mert külön hatása érhető el rajta, mint a világos papirosra.

Közismeretes dolog azonban, hogy a sötétszinű papirosra való nyomtatás a festék természetében

betű szélein ilyenkor rendesen vastagabb a festékréteg, a mi különben a tipográfiai nyomás természetéből folyik, s a szélek ezért természetesen fehérebbek is, mint az ornamentum vagy betű beíró fölületei.

A festék említett tulajdonságával számolva, a könyvboríték nyomását a legtöbb helyen úgy végzik, hogy előbb kremsi fehérrel alapot nyomtatnak a formáról. Ez kétszeres nyomással történik, vagyis úgy hogy ha a példányszám (például éjtszakán át) megszáradt, újra belerakják a gépbe, s ugyancsak kremsi fehér festékkel még egyszer fölébe nyomtatnak. A nyomás így már gyakran elég jól fűdi a papirosot, s ha arról van szó, hogy fehér színben maradjon, néha fölösleges is volna egy újabb, harmadik nyomás.

Valamely más fűdő festékkel (valódi cinóberrel, krómsárgával) való nyomtatáskor sokszor elég, ha csak egyszeresen nyomtatjuk a fehér alapot, s a második nyomáshoz mindjárt az illető fűdő festéket veszszük, mert a fehér is fűdő szín lévén, a másik is: a két egymásra nyomtatott festékréteg olykor már eléggé jól elfűdi a papiros színét. Ha azonban

arról van szó, hogy a három fődő festékfajta kizárása mellett valamely lazurfestékkel nyomtassunk a papirosra: a fehér alapnak legalább is kettős-nyomásúnak kell lennie.

Ez az eljárás volna a legegyszerűbb a könyvboríték nyomtatása dolgában, csak hogy megvan az a rossz oldala, hogy a gépnek esetleg sokáig kell mellette vesztegelnie. Addig tudniillik, a míg a nyomás meg nem szárad, mert ha még nedvesen nyomtatunk fölébe: nem ér semmit. A hol a gép veszteglése nem jön számításba — pedig ilyen nyomda ugyan kevés akadhat — az eljárás ajánlható.

Ennél az eljárásnál a fő szabály az, hogy a nyomtatásnak fokozatosan erősebb-erősebb festékekkel kell történnie. Az első nyomáshoz használt festék lehet kevésbé tartalmaz is, a második nyomáshoz azonban már konzisztensebb festékeket kell vennünk. A firnász használatával szemben különben is óvatossá kell lennünk, mert ez a fő oka annak, hogy festékeink nem abszolút fedőképességűek. S mert a gyárilag árusított kész festékekben rendszerint már a nélkül is sok a firnász, a borítéknyomáshoz legjobb ha gyúrt festéket veszünk. Még a szárító firnász használata sem ajánlatos; helyette poralakú szikativot vehetünk, 2°/_o-os mennyiségben és jól elkeverve.

A nyomásnak különben gyöngének, a festékezésnek bőségesnek kell lennie. Ez a szabály áll, akárminő festékkel nyomtatjuk is a borítékot.

Nem árt itt megjegyeznünk, hogy a kremsi fehéret a valódi cinóberrel nem szabad összekevernünk. Az előbbinek ólom a fő alkotó része, az utóbbi pedig kéneső-tartalmú. Ha ez a két elem összekeveredik, a festék tökéletesen megbomlik.

A borítéknyomáshoz néhol atlasz-, szatin- vagy alumíniumfestéket vesznek. E festékek bronztartalmúak, s azért is van olyan jellemző fémfényük. Nyomtatás előtt firnászt vagy a mi még jobb: pálmolajat keverünk hozzájuk, még pedig nagyobb mennyiségben, mint azt közönséges festékeinkkel szemben tennők. A fehér alapnyomást különben is ajánlatos mindig ilyen festékkel végezni, mert lazurszinek nyomtatására való jó alapot — kétszeres nyomást feltételezve — biztosan elérhetünk vele, nem úgy mint a kremsi fehérrel, a melynél néha még a kétszeres nyomás sem elegendő.

Mióta a könyvboríték nyomtatása jobban terjed, s a sötétebb papirosoknak is rengeteg választékával kell számolnunk, sokan törik azon a fejtőket: mi-

képpen lehetne az ilyes munkáknál nyomástakarítást elérni. A végső cél az volna, hogy bárminő színű papirosra is elegendő legyen egyetlen nyomás a színek akármelyikének a maga eredeti tisztaságában való érvényesüléséhez.

Német szakférfiak a nyomástakarítást kerülő úton, a bronzolással megegyező eljárás alkalmazásával érik el. Széltében árulnak ugyanis most olyan mindenféle színű finom porfestékeket (Puderfarbe), a melyeket úgy használunk fel, mint a közönséges bronzport. Például mikor könyvboríték nyomásáról van szó, a következőképpen járhatunk el.

Fehér alapnyomásra okvetlenül szükségünk van, s ezért kevés szárító firnászszal meg transzparinnal kevert kremsi fehér festékkel nyomtatunk a formáról, s az előnyomott íveket azután a megfelelő porfestékkel (Puderweiss) jól bedörzsöljük, úgy a mint a bronzoláskor szokás. Éjszakán át a nyomás jól megszáradhat, s ekkor a fölösleges porfestéket eltávolítva, tökéletesen kifogástalan alapunk van ahhoz, hogy bárminő lazurfestékkel is nyomtassunk rája. Ilyen eljárással készült remek nyomatot látunk nemrégiben a lipcsei Brockhaus-czégtől. Sötétzöld borjúbörpapirosra a betűk fehérek, az ornamentum narancsszínűből világos-zöldbe, majd gesztenye-barnába hajló alapnyomatú, de a konturja fekete. Az egész 3 nyomással készült: első volt a fehér, második az iris-, harmadik a konturnyomás.

Más szakférfiak a rendkívül konzisztens könyvkötői festékkel igyekeznek nyomástakarítást elérni. Sok nehézséget okoz azonban itt a firnász alkalmazása. Ha a könyvkötői festék nagyon sűrű: szaggatja a papirosot; ha pedig firnászszal higitjuk: az a fődőképességének rovására megy.

Gépmester szaktársaink egyike legutóbb azt ajánlja, hogy a könyvkötői festéket terpentínojjal higitjuk. Azt mondja, hogy ez csak elenyészően csekély hatással van a festék fődőképességére, s azt mégis higabbá teszi. Állítása szerint az ilyen módon preparált festékkel — különösen ha valamicske kopaivalzamat is keverünk bele — egyetlen nyomással is kifogástalan nyomatokat állíthatunk elő.

A festékbe kevert terpentín-olajat azonban időre pótolnunk kell, mert rendkívül gyorsan elillan a festékből.

Az eljárás jóságáról eddig nem volt alkalmunk meggyőződni. Ajánljuk azonban szaktársainknak, ha alkalmuk kerül rá, próbálkozzanak meg ezzel az eljárással is. Hátha jónak bizonyul?!

KÖNYVNYOMDAI LEMEZKÉSZÍTŐ ELJÁRÁSOK.

Mind a két anyagot, a védőmasszát meg pasztát használat előtt üvegbe zártan meleg vízbe teszszük, hogy folyósakká legyenek. A folyékony masszával ezután a lemez fölületét kell legalább is kétszer bekennünk, még pedig lehetőleg vékonyan. Az első bekenés után nem szabad a rögtönösen száradó lemeznek fényesnek lennie; a második bekenés után már lehet valami tompa fénye, de nagyon fényes mégse legyen, mert ez azt jelentené, hogy túlságosan vastagon kentük a masszát rája. Ha kenégetés közben a lemez felszíne talán egy kissé egyenetlenné lett: a legfinomabb csiszolópapírossal való ledörzsölés által segíthetünk rajta.

A massa kenégetéséhez használt ecsetet használat után rögtön meleg vízben kell kimosnunk, mert ha a massa keményre szárad rajta, törékenynyé válik.

A szélekre való pasztát, mint neve is mutatja, arra használjuk, hogy a lemez széleit biztosítsuk vele a festékben foglalt firnász oldó hatása ellenében. A masszával való első kenégetés után vonjuk be vele — kis ecset segédelmével — a lemez széleit.

A védőmassza is, meg a paszta is esztendőig elállanak, ha jól záródó üvegben tartjuk. Idővel ugyan összesűrűsödnek, annyira, hogy nem kenhetjük őket a lemezre olyan könnyen és egyenletesen, a mint kellene, de ilyenkor a védővízzel segítünk a bajon: néhány cseppel ebből a masszába vagy pasztába keverve, ezek ismét tökéletesen hasznavehetőkké lesznek.

A mit most a lemez nyomtatáshoz való előkészítéséről mondtunk, az nagyjában megegyezik Mäser utasításával s ha valami nagyobb példányszámú nyomtatványhoz való alaplemez készítéséről volna szó: jó is a szerint eljárunk. Ilyenformán előkészített lemezről láttunk már 8000—10,000 példányt is nyomtatni.

Budapesti mesterszedőink egy része azonban nem alkalmazkodik Mäser használati utasításához, a mennyiben a szélekre való speciális pasztát például sohasem használják. Helyette magával a védőmasszával vonják be a lap, illetőleg a vonalak széleit, a rajz fölületét pedig a Mäsernél csak higitásra használt védővízzel kenik be. Az eredmény így is megjárja, különösen a mi viszonyaink közepette, a mikor tudvalevőleg legtöbb nyomtatványunk csak néhány száz példányban készül. Olyan rengeteg példányszámokat, mint a minők Németországban, Franciaországban meg Angliában mindennaposak: mi csak legendákból ismerünk. A pasztának és masszának úgy látszik, különben is egy az alapanyaga, csak hogy különböző töménységben.

A bécsi mesterszedők sem használják a szélekre való pasztát. A lemez fölületét és széleit egyszerűen a védővízzel higitott védőmasszával kenik be többszörösen, gyakran négyszer is egymásután. Az igaz, hogy a praktikus bécsiek majdnem kizáróan csak negatív képű lemezek készítésére használják a Mäser-lapokat; s mihelyt arról van szó, hogy valami pozitív képű vonalas rajzról csináljanak nyomtatólemezt, vagy celluloidlapot vesznek hozzá, vagy pedig — a mi még egyszerűbb és legtöbbször egyszersmind olcsóbb is — cinkografussal csináltatják azt meg. A segédek számára rendszerezett tanfolyamaikon is a celluloidlemezek vésését tanítják.

A massa segédelmével keménynyé tett Mäser-lemeznek bizonyos körülmények közt igen nagy a nyomásbirósága, úgy hogy közvetlenül domború nyomtatot is készíthetünk vele, bár — természetesen — nem valami nagy példányszámokban. Ha a domborulat színe kiemelkedő: a hatás igen jó lehet, de általában mégsem ajánljuk az ilyenfajta munkát.

Összegezve a Mäser-lemez előnyeit: elmondhatjuk, hogy az alapnyomatlemezek ez a fajtája a mi viszonyaink közt sok esetben kitűnően használható. A kartonlemeznél mindenestre jobb, a celluloidlemeznél pedig olcsóbb s vésése is hasonlíthatatlanul könnyebb, a kezdő szempontjából nézve a dolgot. A színek tisztaságát nem befolyásolja úgy, mint az ólomlemez, s ha mindjárt nem is nyomtathatunk róla olyan briliánsul, mint a celluloidról: e tekintetben nem sokat panaszkodhatunk ellene. Az egyetlen kifogás, a mit ez irányban hangoztathatunk, az hogy a fölülete nem absolute sima; még akkor sem, ha a masszával már bekentük, s ezért ha a festék eldörzsölésében valami hiba van: az ilyen, bár mintázatlan lemezről való nyomtatásban még jobban előtérbe lép az alapnyomtatnak darabos, szemcsézett volta. Ez a rossz oldala különben a kartonlemeznek is megvan, akárhogy preparáljuk is.

A Mäser-lemezzel való munkálkodásra nézve szakértársaink egy részének már meglehetősen alapismerete lehet. Szakkörünk 1901—1902-ben rendezett tanfolyamán ez volt a tanítási tárgyak legfőbbike. Eleinte több mint hetvenen, a vége felé mintegy harminczan tanulták ezt a sok tekintetben hálás eljárást. A tanfolyam befejezte után a szakkör kiállítását is rendezett a hallgatók által vésett lemezekből, s ezek legkülönbjei folyóiratunk tavalyi évfolyamában mellékletképpen is megjelentek. Ajánljuk a mellékletek alapos áttanulmányozását olvasóinknak. A technika sajátosságai figyelmes megtekintés mellett szabad szemmel is fölismerhetők rajtok, s azonkívül is kitűnő példái e mellékletek annak: minő alapok meg diszitmények előállítására alkalmas a Mäser-lemez.

Novák László.

(Folyt. köv.)

HONTER SAJTÓJA A LOMTÁRBAN.*

Brassóban járva a könyvnyomtatás történetére vonatkozó adatok keresése és gyűjtése céljából, érdekes s azt hiszem, nevezetes dologra akadtam, melyet most, midőn éppen a Brassóban létesítendő muzeum tárgyában tanácskozás és nyilvános eszmecsere foly, közölnöm kell.

Mindenekelőtt az ág. ev. főgimnázium könyvtárát néztem meg. Oberth dr. úr igen szives intézkedésére Netoliczka Oszkár dr. tanár úr, a könyvtár őre volt szives kalauzolni s megmutatni a Honterra vonatkozó relikviákat s a könyvtárban meglévő, maga nyomdájában nyomtatott könyveit. Kétségtelenül a legbecsesebbek közé tartozik az a két fadúc (klisé), mely Honter Cosmographiájából maradt meg a térképek nyomtatására való dúcokból. Egy-egy térkép fele ez a két dúc. Csak ennyit lehetett megmenteni a tüztől. De nem a háború tüzétől, hanem a sancta simplicitas által rakott tűz elől, mert egyszerűen feltüzelték a megmaradt fadúczok nagy részét. Szerencse, hogy legalább ennyi maradt (s most biztos őrizet alatt áll) a Honter által sajtátkezőleg, kiváló nagy művészettel metszett dúcokból.

Oberth dr. úrtól, kihez első sorban fordultam s a ki lekötelező szivességgel gondoskodott arról, hogy a meglévő adatokat, emlékeket megszemlélhessem, kérdezősködtem, hogy *Honter sajtóját* megtalálhatom-e s hol? Utasított Gött könyvnyomtató úrhoz, a ki kezdetben nem tudta, hogy hova lett a sajtó, melyet 1898-ban a Honter-szobor leleplezése idejében, éppen a Gött úr közreműködése nyomán összeállítottak s közszemlére tettek a közönség részére. Hogy azóta hova lett a sajtó, erre, mondom, nem emlékezett Gött nyomdatulajdonos úr. Kérdésemre, hogy vajjon nincs-e az egyházi épületek valamelyikének lomtárában, Gött úr annak lehetőségét fejezte ki, hogy talán az ágostai evangélikus egyház nagy templomában, az ugynevezett fekete templomban levő egyik kamarában, a lomtárban lesz.

Gött úr szives volt személyesen intézkedni, s nyomban bejuthattunk a fekete templomba. Az ősrégi méltóságteljes épület egyik zugában, egy külön rekesztett kamarában, limlomok közt megtaláltuk a keresett sajtót. Igaz, hogy széthullva, darabokban,

* Ezt a közleményt a *Brassói Lapok* ez évi május hó 16-iki számából veszszük át s az illetékes körök, továbbá a brassói könyvnyomtatók figyelmét felhívjuk a szóban levő fontos ügyre.

de megvannak a fa- és vasrészei, persze porosan, rozsdásan és megrongáltan.

Nem csekély megilletődéssel néztem e történelmi nevezetességű ereklyét. Kétségtelennek mondható, hogy e sajtó volt a Honteré; 1533-ban hozta magával Baseltől egyes darabjait s itthon összeállítva, 1535-ben kezdte meg teljes erővel a nyomtatást rajta. Midőn Honter utódjai a könyvnyomdába újabb sajtót állítottak be, a régi sajtó a padlásra került; fájdalom, ez a sorsa nálunk sok régi könyvnek és régiségnek. Ott hevert ki tudja mióta a régi sajtó. Gött úr azonban, ki, valamint atyja, mint könyvnyomtató ugyanabban az épületben dolgozott s nyomtat ma is, melyben a Honter nyomdája működött — az ősrégi érdemes Schobeln nemes, patricius családi ház ez, — a padláson ráakadt a régi sajtóra. Így állithatták össze, mint említém, 1898-ban a sajtót. Úgy látszik, félreértésből, nyilván tévedésből, *ismét a lomtárba került ez a becses és nevezetes ereklye*, mely — szinte fölösleges bizonyítgatnom — művelődéstörténelmi szempontból

is mily rendkívül nagy értékű.

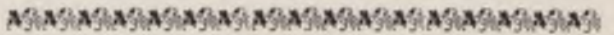
Legyen szabad remélnem, hogy a brassói ág. ev. egyház érdemes elüljárósága, az alakulóban levő muzeum vezetősége, de egyálta-

lán Brassó város polgársága is, most, hogy véletlenül másodszer sikerült a feledésből s a porból előkerülnie e sajtónak, sietni fog a régi dicsőséges, küzdelemteljes idők e nagybecsű maradványát, ereklyéjét méltó helyre fölláttítani, elhelyezni, megővni a romlástól, elkallódástól.

Egyik elsőrangú nevezetességű látványossága lehet Brassó szép városának az a sajtó, mely a XVI-ik századtól kezdve, tehát évszázadok előtt, a vallást s az iskolát szolgálta, tehát a felvilágosodást. Szárnya volt az eszmének, melyet szétröpített s dalra juttatott.

Nagyhirű könyvnyomtatónk és reformátorunk, Honter sajtójának ügyét ajánlom figyelmébe ez úton is az illetékes köröknek.

Gyalui Farkas.

VEGYESEK.

Jubileum. A Franklin-társulat nyomdai személyzete e hó 5-én ünnepelte meg Kispesten, a színház-vendéglő helyiségében *Gül Ferencz* szaktársunk 50-éves nyomdász-jubileumát, a melyen *Hirsch Lipót*, a műintézet érdemes igazgatója is megjelent.

Mulatságok. A *jótkonysági kör* e hó 12-én János-ünnepélyt rendezett a Buda gyöngye című kiránduló-

helyen, melyen rendkívüli nagy közönség jelent meg. — *Szakkörünk* pedig 19-én rendezett a rákospalotai park-vidéglőben nyári táncszélyt, a hol a résztvevők igen jól mulattak.

Czégváltozás. *Spinner Illés* kö- és könyvnyomdai üzlete vétel útján *Breuer Mihály* tulajdonába ment át, ki azt saját czége alatt fogja tovább vezetni.

Magyar Grafikus címmel indit Ligeti Jenő szaktársunk szeptember elsejétől kezdődőleg, kéthetenként megjelenő ingyen-szaklapot, mely a grafika minden ágával foglalkozni óhajt. A lap magyar és német nyelvű szöveggel fog megjelenni és így lehetővé teszi a hazai cégeknek, hogy ipartermékeiket a Magyar Grafikus útján a külfölddel is megismertessék. A lapot díj- és bélyegmentesen kapják a hazai és a külföldi tekintélyesebb kö- és könyvnyomdák, könyvkötészetek, papir- és könyvkereskedők, valamint az összes rokon-szakbeli czégek és segédegyletek. Magánszemélyek az expeditionális költségek fejében 1 koronát fizetnek felévenként.

A magyar tankönyv-irodalom általános jegyzéke 1903. most hagyta el a sajtót. A nyolcz ivre terjedő kézi könyv, mely nagy segítségére lesz minden sortimenternek és útmutatója a könyvbarátoknak, *Székely Dávid* úr, a most megjelenő nagy bibliográfia főmunkatársának szerkesztésében jelent meg és ára 6 korona, könyvúrsoknak 4 korona. Megrendelhető a könyv a szerzőnél: Budapesten, VII., Kerepesi-út 6. szám, II. em., 2. ajtó.

Országos nyomdászkongresszus.

A Magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők szakegyesülete ez évi augusztus hó 15-én és 16-án tartja Budapesten *első országos kongresszusát*, melynek ideiglenesen megállapított napirendje a következő: 1. Elnöki jelentés. 2. Küldöttek jelentése. 3. Vidéki ügykezelési szabályzat. 4. Vidéki árszabály. 5. A munkanélküli segély átváltoztatása. 6. Munkásvédelem. 7. Az ipartörvény revíziója. 8. Indítványok. — A kongresszuson képviseltheti magát minden helyi csoport 50 tagig egy küldöttel és minden további 50 tag után még egy küldöttel. A szabályszerűen kitöltött megbízólevelekkel ellátott küldötteknek a neve és lakása, valamint az országos kongresszus napirendjére szánt indítványok legkésőbb ez évi július hó végéig okvetlenül bejelentendők a központi választmánynak.

Dr. Huszár Vilmos középiskolai tanárról, a ki betűszedő-kollegánk volt, lapunk februári füzetében reprodukált Tóth Bélának egy jellemző cikkcekséjét és ezzel kapcsolatban megemlítettük, hogy minő nagy akarat-erővel küzdötte föl magát dr. Huszár a betűszekrény mellől mostani tudományos állására. Azt is elolvashattuk Tóth Béla cikkében, hogy a mig itthon kicsinylőleg bánt el vele a tudományos akadémia, midőn ennek kebelében egyik művét ismertetni akarta, addig ugyanezen műve — francziára fordítva — ott künn a legnagyobb elismerést és feltűnést keltette. Mindezekhez jól esik hozzáfűznünk most egy újabb előrelépését tudós exkollegánknak, melyet a lapok következőkben közölnek: A vallás- és közoktatásügyi miniszter dr. Huszár Vilmos budapesti középiskolai rendes tanárnak, a kolozsvári tudományegyetemen az „újabb franczia irodalom, különösen tekintettel a spanyol irodalom hatásaira“ szaktárgyból magántanárrá történt képesítését jóváhagyta és ebben a minőségében megerősítette.

A Pallas irodalmi és nyomdai részvénytársaság junius 25-én tartotta XIX. évi rendes közgyűlését. Az igazgatósági jelentés szerint a nyomda forgalma 26.984 korona 85 fillérrel volt nagyobb, mint az előző évben,

a mennyiben a szállított munkák összege 804.938 korona 69 fillért tett ki az előző évi 777.953 korona 84 fillérrel szemben. A papírárú-osztály forgalma megfelel a múlt évi forgalomnak. A kimutatott tiszta nyereséget új szám-lára írják. A jelentést egyhangúlag tudomásul vették és a felmentvényt megadták. — Az a hír, mintha a Pallas-nyomdát egy fővárosi részvénytársulati nyomda megvette volna — illetékes helyről nyert információk szerint — nem felel meg a valóságnak.

Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz. A Szakegyesület nevében Lerner Dezső szerkesztő előfizetési fölhívást bocsát ki ennek a hatalmasan elterjedt és minden szervezett nyomdászra nézve nélkülözhetetlen könyvecskének ötödik évfolyamára. A szerkesztő programjából kivesz-szük a következőket: „A Nyomdász-Évkönyv és Uti Kalauz jelen alkalommal is közölni fog szak- és társadalmi dolgozatokat, az egész ország nyomdáiak viszonyait felölelő statisztikát, kimerítő egyesületi tájékoztatót, mely magában foglalja az egész világon létező összes nyomdász-egyesületek és szaktársi körök jegyzékét, stb. Közölni fog ezenkívül, a mennyire a rendelkezésre álló tér megengedi, olyan hasznos tudnivalókat, melyekre a mindennapi életben szükségünk van. Végül pedig mű-mellékletül hozni fogja az országos szakegyesületi kongresszus küldöttei részére készülő pályadíjnyertes igazolási jegyet is. Mint az elmúlt évben, úgy az idén is gondoskodni fogunk arról, hogy a Nyomdász-Évkönyv

Könyvdisz H. Berthold A.-G. betűöntő czégtől.

és Uti Kalauz legkésőbb december elsején okvetlenül megjelenjen. Ára a régi. Helyben 90 fillér, vidékre (egy-egy példányonként, portómentesen) 1 korona; 10 példányon fölül a vidékre is 90 fillérjével szállítjuk portómentesen. Gyűjtőknek minden 10 példány után egy tiszteletpéldány-nyal szolgálunk.“ — Megrendelések a pénz előleges beküldése mellett közvetlenül Lerner Dezsőnek (VIII., Stáhly-utca 7. szám, I. emelet) küldendők mielőbb, de mindenesetre a megjelenés előtt, mert könnyen megtörténhetik, hogy a megjelenés után már nem tehetnek eleget a megrendeléseknek.

A szakirányú inasiskolák fejlesztése. A székes főváros által a múlt ősszel szervezett szakirányú inasiskolák immár első évüket befejezték. Sajnos, működésükről valami sok jót nem mondhatunk, mert szervezetük nagyon hiányos és nem felel meg a czélnak. A hírek szerint ezek az iskolák most továbbfejlesztést nyernek. Hogy mily irányban, azt nem tudjuk, mert a szakkörökkel azt nem tartják szükségesnek tudatni. Annyt azonban kijelenthetünk, hogy mindaddig nem érnek célzt a szakirányú iskolákkal, mig a technikai oktatást szakemberekkel nem végeztetik és mig a tantervet szakemberek közbenjöttével nem állapítják meg. Az újjászervezésről csak annyi jutott nyilvánosságra, hogy a jövő tanévben nem három, hanem öt helyen lesz a nyomdász-inasok számára iskola, vagyis az eddigi Lipót-téri, Lovag-utcai és Lónyay-utczához még a Szemere-utcai elemi iskolában és Budán is szerveznek szakirányú iskolákat. Szomorúan kell egyszersmind azt is konstatálnunk, hogy aránylag a nyomdászok részére szerveznek legtöbb iskolát, a mi mutatja, hogy a nyomdászat terén mily nagy mérveket öltött már az inasgazdálkodás.

Hetvenéves nyomdász-jubileum. A legnagyobb ritkáság számba menő ünnepséget ülték az aradi nyomdászok június 21-én, midőn *Réthy Lipót* hetvenéves jubileumára sereglettek össze, Arad város színe-javával. Az érdemes jubiláns életrajza a következő: Született 1817-ben Szarvason, a hol atyja első kezelője volt a postaintézménynek. Tanulmányait a mezőberényi gimnáziumban kezdte meg, azonban szüleinek kora elhunytja miatt kénytelen volt abbahagyni s így került 1833-ban Budapestre Beimel Józsefhez, hogy a nyomdászipart megtanulja. Itten ügyességével, jó munkájával s intelligens felfogásával hamar kitűnt. Tanulóéveinek végeztével nemsokára külföldre utazott (1841—1843) és Strassburg és Kopenhágáig minden jelentékenyebb pontot bejárta. Magában Weimarban két évet töltött egyazon nyomdai üzletcégnél, mely annyira becsülte a magyar ifjút, hogy nem akarta elbocsátani s már arról is volt szó, hogy családi összekötéssel végleg ott marasztalja. De Réthyben egy sorvasztó kór sejtelve felébreszté a honvágyat: Weimart elhagyta tehát és Magyarországra tért vissza. Budapesten Landerer és Heckenast könyvnyomdájában Kossuth Pesti Hirlapjához került. 1846. évban kapta meg egy Szarvason állítandó könyvnyomdára a királyi engedélyét. Innen, Réthy Lipót sajtója alól kerültek ki a szomszédos megyék számára szükségelt nyomtatványok, a függetlenségi nyilatkozat magyar, német és tót nyelven; röpiratok, szépirodalmi termékek, melyek Simon István, Greguss Ágost, Fidicus (Vastag) s mások tollából eredtek. A szabadságharc alatt mint nemzetőr, a békési nemzetőrökkel Aradmegyében több hónapot töltött, a szabadságharc után hadi törvényszék elé állíttatott s félévi fogságra ítéltetett, mit a nagyváradi fogházban töltött ki. 1850-ben egy népnaptárt indított meg Szarvason, mely ma is fönáll s az egész országban el van terjedve, az Alföldi Képes Kalendáriumot. Szarvasról 1855-ben Békés-Gyulára, innen pedig 1858-ban Aradra tette át nyomdai üzletét, a hol az ma is virágzik. Két fia közül az egyik: Réthy Viktor, társa és az üzlet tulajdonképeni vezetője; másik fia: dr. Réthy László, a Nemzeti Múzeum öre, a nagytekintélyű tudós és író. Húsz esztendő előtt lelkes ovációk közepette ülte meg nyomdászságának félszázados jubileumát. E mostani jubileumi napon is impozáns módon nyilvánult meg a város polgárságának tisztelete és szeretete a „Réthy L. és Fia“ czég megalapítója iránt. Az ünnepély a czég nyomdahelyiségében folyt le, a hol megjelentek: Fábrián László nyug. főispán, Institőr Kálmán polgármester, Kristyóry János kereskedelmi és iparkamarai elnök s számosan a város legelőkelőbb köreiből. Eljött Kolozsvárról az ünnepelt egyik régi tisztelője: dr. Márki Sándor egyetemi tanár; szülőföldjéről, Békésmegyéből pedig Sztraka György főszolgabíró. A család tagjai szintén mind ott voltak: a jubiláns gyermekei: dr. Réthy László, a Nemzeti Múzeum öre, ki most érkezett vissza oroszországi tanulmányútjából, Réthy Viktor és Simon Jenőné, továbbá Réthy Béla, Réthy Károly és Réthy Sándor unokaöccsei és több rokon. Testületileg jelent meg Barnafi István elnök vezetésével a Magyarországi könyvnyomdászok szakegyesületének aradi fiókjá és az összes aradi nyomdászok. A jubilánsnak a nyomdászemlékzet leánytagjai gyönyörű csokrot nyújtottak át. Borhegyi Károly szép üdvözlő beszédet mondott. Institőr Kálmán Arad közönsége nevében, Kristyóry János az iparkamara, Keppich Zsigmond az aradi nyomdatulajdonosok nevében üdvözölte a jubilánst és egy diszes emlékalbumot nyújtott át neki. — Lapunk zártakor megdöbbenve értesülünk arról, hogy a tiszteletre méltó öreg jubiláns e hó 23-án hirtelen meghalt. Valóban szeszélyes játéka a sorsnak. Alig hogy elhang-

zának a jubileumi üdvözlések: boldogságának, megelégedettségének tetőpontján jön a kérlelhetetlen kaszás és ledönti. A görög bölc Solon mondása jut az eszünkbe; gyönyörű életet élt. Szerényen, szeretettől környékezve érte el az emberi kor végső határát; gyermekeit nagyra nevelte, kötelességeinek az emberi társadalom iránt eleget tett: boldogan, nyugodtan hunyhatta le tehát örök álomra szemeit. Aldás emlékére!

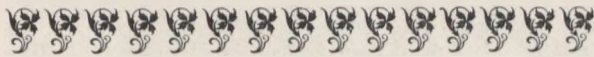
Halálozás. *Várnai Fülöp* budapesti könyvnyomdatulajdonos és lapkiadó e hó 16-án, élete 61-ik évében hirtelen elhunyt. Várnai már az 1870-es évek elején nagy vállalatot tartott fenn és oly időkben, a mikor a nyomdásztechnika a maihoz képest bizony kezdetleges volt, három napilapot, köztük az Egyetértést is, valamint az országgyűlési nyomtatványokat állította elő nyomdájában, a melyben az időben száz személy foglalatokodott éjjel-nappal. Később kisebb térre szorított az nyomdászati téren való működésében és csupán a Vállalkozók Közlönyét és Katonai Lapokat adta ki.

Buzárovits Gusztáv esztergomi könyvnyomdájából néhány vaskos könyvet kaptunk megbírálás végett, s bátran konstatálhatjuk, hogy a könyvek tisztességes kiállítása dolgában ez a nyomda még hiva a régi jó könyvnyomtatói szabályoknak, a melyek bizony ma már Magyarország legtöbb nyomdájában feledésbe kezdenek merülni. Gondos, lelkiismeretes szedés, tiszta nyomás jellemzi a beküldött könyveket. Meglátszik rajtuk, hogy a csinálójuk szereti a mesterségét. A mi a nyomdának könyvek előállítására való készülttségét illeti, méltán csodálkoztunk rajta: a vaskos könyvek majd mindegyikét más-más betűfajtából szedték, sőt a legmodernebb római betűkből szedettek is láttunk köztük. Különösen meglepően hatott ránk annak a látása, hogy a nyomda görög betűkkel is jól föl van szerelve. Egyik könyvében ugyanis három ivnyi görög szöveget találtunk; ekkora készlettel pedig kevés vidéki nyomda rendelkezik.

A Smith és Meynier papírgyárból Fiumében új részvénytársaság alakult „Smith és Meynier első kir. szab. fiumei papírgyár r. t.“ czímmel és 2,200.000 korona részvénytökével.

Régi bibliák. A biblianyomtatásban csúcsosodott ki annakelőtte az egyházi irodalom meg a nyomdai iparművészet is. Gutenbergnek magának két bibliát köszönhetünk, a 42-sorosát meg a 36-sorosát. Ő utána is, hosszú ideig, az volt a nép meg a papság szemében a könyvnyomtató egyéni és mesterségbeli értékének főfő kritériuma: nyomtatott-e bibliát? Természetes tehát, hogy a régi könyvnyomtatás kutatóját szintén érdekli ez a kérdés, a mennyiben abból szinte következtetést meríthet az illető könyvnyomtató népszerűségére és anyagi boldogulására nézve. Most két eddig alig ismertett bibliáról számolhatunk be. Az egyiket örök emlékü Firtinger szaktársunk hagyatékában találtuk. A címe: A' mi Urunk Jesus Kristusnak élete. A könyvnyomtatónak nevét nem ismerjük; valószínűleg pozsonyi ember lehetett a XVIII. században, mert a könyvben itt-ott a pozsonyi Asner F. rézmetsző viszonylag elég jó rézmetszeteit látjuk. Asner Ferenc a XVIII. század vége felé élt; Dugonics, Mészáros Ignác és Gyöngyösi István munkáihoz is készített rézmetszeteket. Egy időben élt Pozsonyban valami Asner Lipót nevű rézmetsző is, de hogy apja vagy testvére volt-e Ferencnek: nem tudjuk. Az említett könyv különösen magyarossággával és ortográfijával tűnik ki. — Egy másik bibliát Herber Jánosnak, a magyar fegyver- és gépgyár mechanikusának birtokában láttunk, a kinek ősei vagy száz esztendeje vándorolhattak be Württembergből Magyarországra. A régi, még jó karban levő könyvet terczia, mittel, cziczéro meg petit fraktur

betűkkel szedték, s szövegét számos fa- meg rézmet-szetű kép díszíti. Címe ez: Historische Bücher: Altes und Neues Testament. Verteuscht durch Dr. Martin Luther. Nürnberg. Gedruckt von Joh. Andrä Endters Seel. Söhne 1601.

HIVATALOS RÉSZ.

Előfizetési felhívás a Magyar Nyomdászok Évkönyve tizenkilencedik (1904) évi folyamára.

Magyar Nyomdászok Évkönyve cím alatt ez idén tizenkilencedszer küldjük szét előfizetésre buzdító felhívásunkat. E tizenkilencedszer megjelenő Évkönyv tanubizonyosága a magyarországi könyvnyomdászok érdeklődésének és pártolásának, a melyben eme vállalatunkat mindig részesítette. Ezt az érdeklődést és bizalmat kérjük részünkre a jövőben is fentartani, hogy fejlődő szakmánkat e téren is erősítsük.

Legfőbb törekvésünk mindig új, mindig hasznos, de egyszersmind maradandó becsű tartalommal kedveskedni t. előfizetőinknek. Régibb évfolyamaink akár melyike még ma is a legtanulságosabb olvasmányt nyújtja minden szakembernek. Naptári részünk pedig feleslegessé tesz minden egyéb más naptárt.

A Magyar Nyomdászok Évkönyve decemberben jelenik meg. Előfizetési ára marad a régi, vagyis helyben 1 korona 20 fillér, vidékre portómentes küldéssel 1 korona 44 fillér, ajánlott küldéssel 1 korona 80 fillér, mely összeg helyben a Kör bizalmi férfiainál vagy az ívtartóknál, vidéken pedig az erre vállalkozó szaktársaknál 20 filléres heti részletekben is törleszthető; a megjelenés után egy-egy példány helyben 1 korona 40 fillér, vidékre 1 korona 64 fillér, ajánlott küldéssel pedig 2 koronába kerül. Gyűjtőknek minden eladott tíz évkönyv után egy tisztelet-példánnyal szívesen, készséggel szolgálunk. Budapest, 1903. évi június havában.

Pavlovsky J. Alajos,
szerkesztő.

Az előfizetési pénzek (vidékről legcélszerűbben postautalvánnyal) a Grafikai Szemle címére: Budapest, V., Hold-u. 7. alá küldendők.

Pályázat.

A Könyvnyomdászok Szakköre az 1904. évre megjelenő Évkönyv *belső czimlapjára* ezennel pályázatot hirdet a következő feltételek mellett:

1. A pályamű szövege: Magyar Nyomdászok Évkönyve. Szerkeszti Pavlovsky J. Alajos. Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre. 1904. Tizenkilencedik évfolyam. Az Athenaeum Részvénytársulat könyvnyomdája. Czímer. A szedés szélessége 18 cicero, magassága 40 cicero.

2. A pályamű három, esetleg négy színben állítandó elő, lehetőleg magyar stílusban, mely azonban nem okvetlen szükséges. Megkivánthatik, hogy a fősúly a szedésre legyen helyezve.

3. Első díj 50 korona (szedés díja 3 darab 10 koronás arany, nyomás díja egy darab 20 koronás arany), második díj 1—1 díszoklevél.

4. A nyomás a pályanyertes nyomdában is eszközölhető.

5. Pályázhat minden szakköri tag.

6. A pályázó jelégével ellátott pályamű a pályázó nevét tartalmazó külön zárt jeligés levéllel együtt legkésőbb *f. évi szeptember hó 30-áig* Pavlovsky J. Alajos úrnak, Budapest, VII. Miksa-utca 4. (Athenaeum r.-t.) küldendő be.

A szakbizottság.

Az 1903. június havi pénztári jelentés kivonata. *Bevétel:* tagdíjakban befolyt 121 korona 50 fillér, áthozat január óról 2462 korona 92 fillér, a szakirodalmi alap áthozata 478 korona 16 fillér, függő követelés 120 korona = 3428-45 korona. — *Kiadás:* havi nyugták, levelezések port ja 328 korona, Ébredés dalkör zászlószövegeért 20 korona, nyomtatványszámla 6 korona, Firtinger Károly siremlékére 50 korona, készpénz a hó végén 2492-99 korona, készpénz a szakirodalmi alaponál 490-31 korona, függő követelés 128 — korona = 3428-45 korona. A Kör vagyonát képezi még: 10 darab hitelszöv. részjegy = 100 korona, 2 darab Gutenberg-részvény = 100 korona, Gutenberg-szobor-alap címén 340 — korona, Ács Mihály-alap címén 500 korona. — Tagsági forgalom 1903. június hóban. *Beleptek a Körbe:* Staf Ernő (Székesfőv.), Novák József (Korvin testv.), Privigyey Emil (Államnyomda), Ligeti Jenő, Sonnleitner Géza, Einöder Antal (Pallas). — *Kiléptek, illetve töröltettek:* Goldschmidt Ignác (Buschmann), Horváth László (Budapesti Hirlap), Hofbauer István (Egyetemi), Adamkovics Sándor (Pesti részv.), Baly István, Fischer Jakab, Reich Farkas, Roth Samu, Skuts Dénes, Sonnenfeld Jenő, Varga János, Wancsora István (ismeretlen tart.), Berger Jenő (Beer), Billmann Károly (Gonda és Goldschmidt), Glattstein Ignác (Márkus), Glock József (Rózsa), Goldschmidt Mór (Goldschmidt), Hölzel Lajos, Vörös Kálmán, Szemerey Géza, Mitterszky József (Pallas), Ilovszky József (Orosháza), Koppstein Géza, Vajda Henrik (Pallas), Szauer Adolf (Fővárosi nyomda r. t.), Téri Sándor (Franklin), Till Károly (Süsz), Ungár József, Weisz Samu (Radó), Wollner Simon (Czettel és Deutsch). *Tagállomány:* 368 rendes, 4 pártoló, 10 tiszteletbeli = összesen 382 tag.

Firtinger Károly siremlékére befolyt 1903 június 20-ig: Pesti Lloyd-társulati nyomda 24 korona 80 fillér, Chmelár Gyula 1 korona, Földvári Nagy Imre (Csáktornya) 2 korona, Városi nyomda (Debreczen) 9 korona 28 fillér, Fischer és Mika (betűöntöde) 5 korona 30 fillér, Kellner Ernő nyomda 4 korona 20 fillér, Wolf Antal 2 korona, Fischer Lajos (Miskolc) 30 fillér. Továbbá *Molnár Mór* úr szegszárdi nyomtulajdonos is küldött szerkesztőségünkhez tíz koronát, a mit ezennel köszönettel nyugtázunk.

Felelős szerkesztő *Tanay József.* ☉ Főmunkatárs *Novák László.*
Kiadótulajdonos a Könyvnyomdászok Szakköre.

F

Tömöntöde

FISCHER

ÉS MIKA

Betüöntöde

BUDAPEST, VI., RÉVAY-UTCZA 6.

A legkülönfélébb czélszerű és divatos

Könyv- és címbetűkből

nagy választékot tart. — Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat, a leggyorsabban készítve és a legjobb minőségben kiállítva. — Ajánlja szabadalmazott **nyomdai vonalzó-berendezését** táblázat-szedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 korona.

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket.

Párisi világkiállítás 1900: Grand Prix.

Monoline-Szedőgépek

a steyri Oesterreichische Waffenfabriks-Gesellschaft

precíziós gyártmánya, a legegyszerűbb,

legolcsóbb és legtökéletesebb szedőgép.

A Monoline-gépek immár működésben állanak: Bécsben a cs. kir. udvari és államnyomdában, a császári Wiener Zeitung, a Neue Freie Presse, Fremdenblatt, Extrablatt, Steyrrermühle, St. Norbertus-nyomda, R. v. Waldheim cégű üzletekben; Budapesten a Pesti könyvnyomda-részvénytársaság intézetében és még egyéb városokban.

Kizárólagos gyártási engedély Ausztria, Magyarország, Szerbia, Románia és Bulgária részére

A. Marklowsky v. Pernstein, WIEN, VI., Wallgasse 26.

Magyarországi képviselő: Dessauer és Márkus, Budapest, VI., Lázár-utca 13.

CARMINE HUGÓ

GÉP- ÉS SZERSZÁMGYÁRA
BUDAPEST, VI., KIRÁLY-U. 26.

FŐÜZLET ÉS GYÁR

WIEN, VII., BURGGASSE 90.

A PÁRISI KIÁLLÍTÁSON GRAND
PRIX-VEL S KÉT ARANYÉREM-

MEL LETT KITÜNTETVE.

ALAPITTATOTT 1878. TELEFON 14—16

A GRAFIKAI IPARÁGAK ÖSSZES
SZÜKSÉGLETEINEK RAKTÁRA.

NYOMDAFESTÉKEK, KENCZÉK ÉS
HENGERANYAG NAGY RAKTÁRA

KAST és EHINGER

G. M. B. H. STUTTGARTI ÉS
FEUERBACHI GYÁRAIBÓL.

KÉPVISELŐJE: KÖNIG ÉS BAUER, WÜRZBURG
HUGO KOCH, LIPCSE ○○○○
AUGUST FOMM, LIPCSE ○○○○
○○○○○○○○○○ CZÉGEKNEK

Buch- u. Steindruck-Farben-Fabrik

KAST & EHINGER
G. m. b. H.

FABRIK MARKA

STUTTGART

Gyári üzemünk felőleli valamennyi, a grafikai szakma számára szolgáló **FESTÉKEK** gyártását, elismert kiváló minőségben.

A cég minden kiállításon, melyen részt vett, ki lett tüntetve, így Párisban is 1900-ban a **grand prix-vel** és két aranyéremmel.

RAKTÁRAK AUSZTRIÁBAN
ÉS MAGYARORSZÁGBAN:

CARMINE HUGÓ
BÉCS, BUDAPEST (VI., Király-u. 26)
ÉS PRÁGA (Dittrichgasse 1968).

Alapítva 1892-ben.

BLANCO, vizit-, eljegyzési, meghívó-, esketési és menu-kártyák stb., préselt, merített, arany- vagy ezüstmetszéssel, ugyszinte fehér facettel, a legfinomabb minőségig készíttetnek

OCASEK KÁROLY

fényképeszeti karton-gyárában

Budapest, VI. ker., Király-utca 26. sz.

Arany- és ezüst-nyomás.

ORMOS GUSZTÁV
UTÓDA

PROFOTOCOGRAPHIAI-MŰINTÉZET
BUDAPEST AKACZFA-U. 47.
KÉSZITIA LEGJOBB
• HLI(HÉKET) •
MINDENFELE NYOMTATVANYHOZ

FAMETSZETEK
HAZON KIVÜLI FELVÉTELEK
JUTÁNYOS ÁRBAN

Hamburg

Beit & Co.

Druckfarben-Fabrik

Főraktár és iroda:

MÜLLER TESTVÉREK, Budapest, V., Súlyom-utca 13.

SCHÖNTAG GYULA

szakasztalos

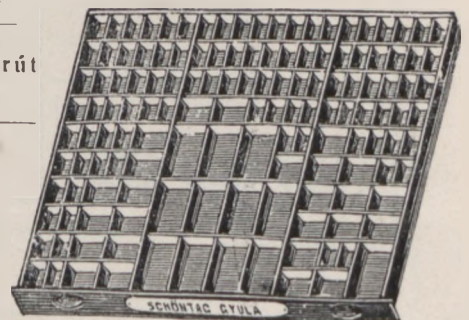
BUDAPEST

VI., Váci-körút
51. szám.

Kis antiqua-
szekrény 3 ft.
Nagy szekrény
4 ft.

*

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

REPRODUKÁLO-MŰINTÉZET

PHOTO-CZINKOGRAFIA

WOLTITZ

MANFRÉD

Autotypia
Phototypia
+ Chemigrafia
4-SZÍNŰ NYOMÁS
PHOTOITOGRAFIA

TELEFON
18-99

BUDAPEST, VI. KIRÁLY UTCA 30.

BERTHOLD H.

RÉZLÉNIAGYÁR
ÉS BETŰÖNTÖDE RÉSZV.-TÁRS.

BERLIN

Fióköntődéék Szt. Pétervár, Moszkva
és Bauer & Co., Stuttgart

Pjánlja kitonó készítményo rézleníáit, rézkereteit,
rézdsíztményeit, könyv- és címbelűit, díszkereteit stb.

Feltűnést keltő ujdonságok
betőkben, keretekben, rézleníákban

Kizárólagos vezérképviselők

PUSZTAFI ÉS TÁRSA, BUDAPEST
V., Pannonia-utca 2b
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak

Államilag kedvezményezett első magyar
könyv- és könyomdai festékgár

KURZWEIL JÁNOS ÉS TÁRSA

TELEFON
56-64.

47.004. és 53.406.
számú osztrák-magyar
szabadalmak.

GYÁR, IRODA ÉS RAKTÁR:

BUDAPEST
IX., Márton-utca 19.

Készít legjobb minőségű ujság,
illusztráció-, mű-, díszmű- és
mindenféle színes és fekete fes-
tékeket, Patent gelatin-henger-
anyagot. **Szedősorzókat**, iga-
zitható fesztítővel, szabad. saját
találmány. Bronzok, kenczék, ko-
romégetés.

KITŰN-
TETÉSEK:

Temesvár 1891. Philip-
popol 1892. Országos
Iparegyesület 1892.
Milleniumi kiállítás
Budapest 1896.

UNION
 FOTOCZINKOGRAFIAI
 MŰINTÉZET
 BUDAPEST.
 VI. UJ-UTCA 37. SZ.
 AUTOTYPIA
 FOTOTYPIA
 CHEMIGRAFIA
 FOTOLITOGRAFIA
 MINDENMŰ CLICHÉK ELKÉSZÍTÉSE
 VALAMINT
 KÜLÉS BEL FÉNYKÉPFELVÉTEL ÉPÜLETEKRŐL,
 GYÁRAKRŐL, TÁRGYAKRŐL STB. ESZKÖZÖLTETIK.
 TELEFON: 295. 17

C. Rüger

Leipzig

Rézléniagyár, bélyegző-
 metszés, vésőintézet és
 nyomdai kellékek gyára.

MAGYARORSZÁGI
 VEZÉRKÉPVISELŐ:

KLEIN JÓZSEF

Budapest, Teréz-körút 52. sz.

Utóbbi teljes nyomdai és könyvkötészeti
 berendezések szállítására is vállalkozik,
 pontos teljesítést garantírozva.

Wörner J. és Társa

gépgyár és vasöntöde

== Budapesten. ==

Egyszerű gyorsajtók 2
 vagy 4 festék-dörzsölő
 hengerrel. Kétszint nyomó
 gépek, 2 festékszerkezet-
 tel, 2 vagy 4 festékdör-
 zsölő hengerrel. Tégely-
 nyomású gyorsajtók. ✂
 Önműködő késköszörülő
 gépek. Csomagoló- és
 simító-sajtók. ✂ ✂ ✂ ✂ ✂

Körforgású =
 nyomó-gépek

illusztrált művek, újságok és
 könyvek egy- és többszínbeni
 nyomására, o tökéletesített
 tülcser- és körben forgó kés-
 hajtogatató készülékkel. ○○○○

Használt =
 = gyorsajtók

alaposan kijavítva és átala-
 kítva, jóállás mellett jutányos
 ártért eladók. ○○○○○○○○

Papírvágó- és papírfúró-
 gépek. Aranyozó-, dom-
 bornyomású- és kivágó-
 sajtók. ✂ Könyvnyomdai
 kézisajtók. Tömöntödei
 berendezések. ✂ Transz-
 misszió-telepek. ✂ Hun-
 gária akcizidensz-gyors-
 sajtók. ✂ ✂ Könyvnyomdai
 gyorsajtók. ✂ ✂ ✂ ✂ ✂

Telefon 23—70. sz.

ELSŐ MAGYAR

Telefon 23—70. sz.

BETŰÖNTÖDE

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, VI., Desseffy-utca 32. szám.

Dús raktárt tart magyar, német, tót, horvát, szerb, román és
bolgár ékezetű

könyv- és címzetűkből, körzetekből, rézléniákból
és kizárásokból,

továbbá a legkülönfélébb ékítményekből és egyéb nyomdai föl-
szerelvényekből.

Egész nyomdai berendezések jutányos árban és gyorsan
foganatosítatnak.

BÉLYEGZŐ-METSZÉS.

MECHANIKAI MŰHELY.

GALVANOPLASZTIKA.

TÖMÖNTÖDE.

ÓLOMZÁR-GYÁRTÁS.

RÉZLÉNIA-GYÁRTÁS.

!! UJDONSÁG !!

EGYETEMES TABELLA-ALAPZAT

CZETTEL és BENDT-
NER szabadalma. o

Nagy-Becserek Oresits J. Jokly Lipót. Pleitz Fer. Pál utóda (dr. Brajrer L. és Mayer R.). Seprős Valter.	Nyírbátor Friedmann Lipót.	Rózsahegy Kohn József. Salva és Herle.	Szegzárd Árva J. Báter János. Lengyel Pál. Ujfalusi Lajos utóda : Molnár Mór.	Tokaj Gestetner Adolf
Nagy-Enyed Nagyenyedi könyvnyomda és papíráru gyár r.-t.	Ó-Becse Lévai Lajos.	Salgó-Tarján Friedler Armin. Pollacksek József.	Székely-Keresztúr Szabó Testvérek.	Tolna Weltmann Ignác.
Nagy-Kálló Sarkadi József.	Ó-Kanizsa Brück P. Pál. Schwartz A.	Sárbogárd Spitzer Jakob.	Székelyudvarhely Becsek D. Fia. Betegh Pál.	Tolna-Tamási Jeruzsálem Ede.
Nagy-Kanizsa Fischel Fülöp. Krausz és Farkas. Wajdics József ifj. Weisz L. és F.	Oravicza Kehrer C. Wunder Károly.	Sárvár Stranz János.	Székelyfehérvár Eisler Adolf. Olick Mor. Singer E. Számmer Imre (tulajdonos : Heckenast Kálmán). Számmer Kálmán. Székesfeh. és Vidéke ny.	Torda Fiissy és Sztupjár.
Nagy-Károly Róth Károly. Sarkadi Nagy Zsigmond.	Orosháza Pless N. Veres Lajos.	S.-A.-Ujhely Hegyalja-könyvnyomda (tul. : Alexander Vilmos). Landesmann M. és Társa. Lőwy Adolf. Pannonia-nyomda (tul. : Jurcsó és Csckay). Zemplén-nyomda (tulajd. : Ehlerl Otyula).	Szentek Kecskeméti Szabó Kálmán és Vajda Ernő. Szentés és Vidéke ny. Vajda Bálint utóda.	Torna Rosenblüth Simon.
Nagy-Káta Nagykátai és Monori könyvnyomda Nagy- Kátán (tul. : Molnar S.).	Orsova Handl József. Orsovai könyvny. r.-t. Tillmann R.	Sárospatak Ev. ref. főiskola nyomdája (hírlő : Steinfeld Jenő).	Szempcz Fischer Nátháné.	Török-Kanizsa Brück P. Pál
Nagy-Kikinda Oujin V. Pannonia ny. Radák János.	Ó-Széplak Nyitraölgylaj gazd. egyll. ny.	Segesvár Horeth Frigyes. Jördens Testvérek.	Szentes Szentés és Vidéke ny. Vajda Bálint utóda.	Török-Szent-Miklós Rubinstein Sándor.
Nagy-Körös Bazsó Lajos. Öttinger Kálmán.	Paks Rosenbaum Miksa E.	Selmezbánya Joerges A. özv.	Szent-Endre Schwarz I.	Trencsén Gansel Lipót. Skarnitzl X. Fr.
Nagy-Marton Oellis Henrik.	Pancsova Jovanovics Testvérek. Kohn Samu. Wittigschlagler Károly.	Sepsi-Szent-György Jókai-nyomda r.-t. Móricz István és Vajna J.	Szent-Gotthárd Wellisch Béla.	Turóc-Szent-Márton Gasparik J. Magyar nyomda (tulajd. : özv. Moskóczy Ferenczné) Turóczenzmártoni nyomda r.-t.
Nagy-Mihály Landesmann B.	Pankota Ifj. Bod József.	Siklós Harangozó József. Minerva-nyomda (tul. : Klein Ferencz)	Szered Schreiber Mór.	Új-Arad Mayr Lajos.
Nagy-Röcze Büchler Béla.	Pápa Goldberg Otyula. Nobel Armin. Ref. főisk. nyomda. Stern Rezső.	Somorja Goldstein József.	Szerencs Simon József.	Újpest Corvina-nyomda. Fuchs Antal és József. Krömer Alajos. Salgó és Társa.
Nagy-Szalonta Liebermann Mór. Reich Jakob.	Pécs Lycium nyomda. Pécsi irod. és könyvny. r.-t. Talz József. Wessely és Horváth.	Sopron Petőfi-könyvnyomda (tul. : Zsombor Géza). Romwalter Alfréd. Röttig Gusztáv. Török és Kremeszner. Zollner Dezső.	Szigetvár Corvina-nyomda. Kozáry Ede.	Új-Verbász Klingvart Róza.
Nagy-Szeben Drotleff József. Krafft W. Reissenberger Adolf. Tipografia r.-t. Tipografia Archiepiscopiana.	Pécska Ruber István.	Stájerlak Hollschätz F.	Szilágy-Váralja Buzás Dénes.	Újvidék Fuchs Emil és Társa. Hirschenhauser Benő. Hungária-ny. (Friedmann Samu). Ivkovics Otyörgy. Miletics Szvetozár. Popovics Testvérek.
Nagy-Szécsény Olattstein A.	Perjámos Gatter és Frischmann. Hungária-ny.	Sümege Horvát Oábor.	Szilágy-Somlyó Böloni Sándor. Heimlich Weisz a n. in.	Ungvár Oellisz Miksa. Jäger Bertalan. Lévai Mór. Székely és Illés. Unio könyvnyomda.
Nagy-Szent-Miklós Pirkmayer Alajos. Wiener Náthán.	Petrozsény Figuli Antal.	Szabadka Bittermann József. Braun Adolf. Kladek István és Társa. Krausz és Fischer. Szabados Sándor.	Szilágy-Cseh Berkovits R.	Vác Kir. orsz. fegyintézet ny. Kohn Mór. Mayer Sándor.
Nagy-Szombat Fiebig József. Goldmann Miksa. Horovitz Adolf. Reisz L. Winter Zsigmond.	Pozsony Alkalay Adolf és fia. Angermayer Károly. Éder István. Freistadt Mór. Katholikus nyomda. Natali M. Preisak Ferencz. Westung. Orenzbote ny. (tul. : Simonyi Iván). Wigand K. F.	Szamos-Ujvár Auróra-nyomda (tulajd. : Todoran Endre). Óór. kath. egyházmegyei nyomda.	Szilágy-Somlyó Böloni Sándor. Heimlich Weisz a n. in.	Vág-Újhely Brück Ignác. Horovitz Adolf. Löwyohn Manó. Steinmann J.
Nagy-Szőllős Ugoceai közp. könyvny.	Preisak Preisak Ferencz. Westung. Orenzbote ny. (tul. : Simonyi Iván). Wigand K. F.	Szakolca Neumann, Teszlik és Tsa.	Szolnok Bakos István. Fuchs Lipót és fia Fuchs Manó. Hay és Grün (Várm. ny.). Jász-Nagykün-Szolnok- megyei Lapok nyomdája (tul. : Vezery Ödön). Wachs Pál.	Vajda-Hunyad Ideál-könyvnyomda.
Nagy-Tapolcsány Platzko Otyula. Zhorella Otyula.	Pöstyén Gipsz H.	Szarvas Sámuel Adolf. Szikes Antal.	Szombathely Bertalanffy József. Egyházmegyei könyvny. Oábiel Agoston. Breitfeld Dezső és Társa.	Verebély Neufeld Sándor.
Nagyvárad Ifj. Berger Sámuel. Béray és Bóros. Freund Lajos és Társa. Helyfi László. Hönlig I. Láng József. Laszky Armin. Neumann Vilmos. Rákos Vilmos utóda. Sebő Izák Imre. Sonnenfeld Adolf. Szent László-nyomda r.-t. (bírlő : Csávássy Otyula).	Predmér Links M. utóda : Rosen- zweig H.	Szász-Régen Burghardt Rezső. Sebesch Károly.	Tab Perl Pál.	Verebely Neufeld Sándor.
Námesztó Schein M.	Rákospálista Deutsch Mózés. Fischer Dezső.	Szász-Sebes Stegmann János. Winkler Lajos.	Tapolca Löwy B.	Verebely Neufeld Sándor.
Naszód Schwartz Mór.	Rácskeve Csér István.	Szászváros Minerva-nyomda r.-t. Schäser A. Szászvárosi könyvny. r.-t.	Tasnád Lövinger L.	Verebely Neufeld Sándor.
Német-Bogsán Rosner Adolf.	Rákospálista Deutsch Mózés. Fischer Dezső.	Szatmár Litteczky Endre. Morvai János. Nagy Lajosné. Pázmány-sajtó. Szabad Sajtó könyvny. Weinberger Testvérek.	Tata Engländer Jakob és Társa. Nobel Adolf.	Verebely Neufeld Sándor.
Német-Palánka Krisztofek József.	Resicza Eisler József. Hungaria-könyvnyomda.	Szeged Endrényi Imre. Endrényi Lajos. Engel Lajos. Gönczi I. József. Schulhof Károly. Traub B. és Társa. Várnay Lipót. Wesseliényi Géza.	Temesvár Csanád-egyházmegyei ny. Csendes Jakob. Gutenberg-ny. Mangold Sándor. Moravetz Otyula. Stéger Ernő utóda. Uhrmann Henrik. Union-könyvnyomda (tul. : Steiner Ferencz). Veres Sámuel utóda.	Verebely Neufeld Sándor.
Nezsidér Horváth Béla.	Rímazombat Lévai Izsó. Náray I. A. Rábély Miklós.	Szeghalom Rregel Zoltán.	Tenke Maár L. Vilmos.	Verebely Neufeld Sándor.
Nyiregyháza Bessenyei ny. Jóba Elek. Piringer János (tulajdonos : özv. Piringer Jánosné). Szabolcsi Hírlap nyomdája (tulajd. : Székely Imre).	Rozsnyó Kovács Mihály. Sajóvidéki nyomdája (tul. : Hermann I.).	Székelyhid Kohn Sámuel.	Tisza-Füred Goldstein L.	Verebely Neufeld Sándor.
			Títel Czaja Alajos.	Zala-Egerszeg Breisach Samu. Özv. Tahy Rozália és tsa. Unger Antal.
				Zala-Szent-Grót Nagy Sándor.
				Zenta Beretka Imre. Kabos Armin. Fekete Sándor.
				Zillah Krausz E. és társa. Seres Samu.
				Zólyom Nádasy Ferencz. Zólyom és vidéke ny.
				Zombor Bittermann Nándor és Fia. Kollár József. Obláth Károly.
				Zsolna Bjel és Jélnék Olasel Samu.
				Zsombolya Wunder Rezső.

Könyv- és könyomdai
festékgyár.

Wüste F.

Iroda és raktár:

BUDAPEST

VII., Kertész-utca 4. sz.

Gyárt: könyv- és könyomdák részére
való fekete és színes, valamint réz-
nyomáshoz szükséges mindennemű
és színű festékeket.

Hengeranyag- és kencze-gyár.

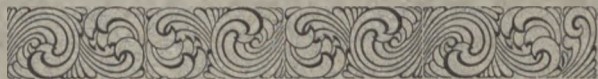

JULIUS MÄSER (Lipcse)

A Mäser-lemezek raktára.

magyarországi képviselője.

TELEFON 62—79.

BÖLE

JÓZSEF
ASZTALOS M.

Van szerencsém tisztelettel érte-
síteni, hogy a **könyvnyomdai fel-
szerelések** készítésére berendezett
Asztalos-műhelyem

Aug. hó 1-től VIII., Horánszky-utca
3. szám alatt van. — Szakinámban
számos éven át szerzett tapasztala-
táimmal fogva, mindenkor főbírek-
vésem lesz t. vevőimet mindenképen
kielégíteni. Szükség esctén kérem a
fentnevezett új czímetet használni.

Regálók s nyomdászekrények raktáromban mindig vannak.

POLACSEK ÉS NÁDOR

GRAFIKAI SZAKÜZLETE

Budapest, IX. ker., Rákos-utca 11. szám alatt.

A grafikai iparágak összes szük-
ségleteinek raktára. Nyomda-
festékek, kenczék, hengeranyag
nagy raktára.

Tömöntöde-berendezések, szedővasak, lyukasztó (perforáló) gépek, formazáró készülékek stb., stb.

Raktár használt gépekben, melyek saját műhelyünkben teljesen rekonstruáltatnak. Teljes nyomdaberendezések is szállíttatnak.

KÉPVISELETEK: Berger és Wirth lipcsei festékgyár; a hírneves Augsburgi gépgyár; Faber és Schleicher könyvnyomdai gépgyára, Hogenforst A. gép- és szerszámgyára képviselői.

TELEFON 54-48.